

BİREY VE TOPLUM

Kazanım : Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.

ÖĞRENDİKLERİMİ UYGULUYORUM

Sosyal bilgiler dersinin hayatımızda çok önemli bir yeri vardır.

Sosyal bilgiler dersinin bize kazandırdıkları;

- ✓ Topluma faydalı sorumlu birer vatandaş olmamızı sağlar.
- ✓ Yaşadığı çevresini yurdunu ve dünyamızın özelliklerini tanımamıza yardımcı olur.
- ✓ Türkiye Cumhuriyetinin etkin bir vatandaşı olarak gelişmemize katkısı çok büyüktür.
- ✓ Haklarımızın neler olduğunu, herkesin yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle söyler.
- ✓ Türk kültür ve tarihini oluşturan öğeleri kavrarız.
- ✓ Günlük yaşamında haritadan yararlanma yollarını kavrar.
- ✓ Çevreyi koruma ve iyileştirme bilinci kazanır.
- ✓ Ulusuna, bayrağına ve insanlığa sevgi, saygı duygularını geliştirir.
- ✓ Sorumluluk alma, yardımlaşma ve beraber çalışmayı alışkanlık hâline getirir.
- ✓ İnsan hakları, ulusal egemenlik ve demokrasi gibi kavramları öğreniriz.
- ✓ Kültürel mirası koruma konusunda duyarlı olmamızı sağlar.

Kazanım : Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.

OLAYLAR VE SONUÇLARI

Çevremizdeki bir olay yaşamın birçok alanını etkiler. Her olayın birden fazla nedeni ve sonucu olabilir. Karşılaştığımız olayların yalnızca bir nedeni yoktur, birden fazla nedeni olabilir. Sebepsiz olay yoktur.

Yakın çevremizdeki bir örneğe bakarsak bir olayın çok boyutlu olduğunu fark ederiz. Çünkü olaylardan farklı kişiler farklı şekillerde etkilenmektedir. Etkileniş biçimlerinin nedenleri ve sonuçları farklıdır.

Örneğin; mahallemize açılan bir okul o çevrede eğitimi (kültürel) etkiler, orada iş kollarının gelişmesini sağlar (ekonomik), insanların yaşamını etkiler (sosyal).

ÖRNEK OLAY ; bir trafik kazasını ele alalım, bu olayın nedenlerini ve sonuçlarını düşünelim.

Nedenleri;

1. Sürücü hataları (dikkatsizlik, alkol, uykusuzluk, acemilik)
2. Yolcu hataları (konuşkan, dikkat dağınık vb)
3. Yol hataları (eğim hataları, çukurlar vb.)
4. Araç hataları (fren, lastik vb.)
5. Trafik hataları (trafik lambası ve levhası vb.)

Doğrudan Sonuçları;

1. Can kayıpları
2. Yaralanma ve engelli kalma
3. Mal kayıpları

Dolaylı Sonuçları;

1. Kaza yapan ailenin ekonomik kayıpları
2. Kaza yapan ailenin psikolojik sonuçları
3. Bazı kişiler, bu olaydan olumlu etkilenebilir. (Tamirciler, yedek parçacılar vb.)

Kazanım : Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır.

HAKLARIMI VE SORUMLULUKLARIMI BİLİYORUM

Hepimiz doğduğumuz günden itibaren çeşitli kurum ve grupların içinde yer alırız. Aile, okul, fabrika bu grup ve kurumlardan bazılarıdır. İçinde bulunduğumuz grup ve kurumlara ait çeşitli rollerimiz vardır. (Ailede baba, okulda öğretmen, sınıfta öğrenci, fabrikada işçi gibi)

Hepimizin **doğuştan kazanılmış** rolleri vardır. Çocuk, ağabey, evlat, abla, torun, kuzen, yeğen gibi. Gruplar değiştikçe rollerde değişmektedir. Örneğin bir insan ailede kız kardeş, akrabalar arasında kuzen, ninenin yanında torun rolünde olabilmektedir.

Örneğin; Recep Yıldırım, evde baba ve eş rolünde, iş yerinde öğretmen rolünde, anne-babasının yanında evlat rolündedir.

İçinde yer aldığımız grup ve kurumlarda üstlendiğimiz rollerle ilişkili **haklarımız** vardır. (Baba olarak aile bireylerinden saygı görmek, öğretmen olarak sınıfı yönetmek, öğrenci olarak okulda eğitim görmek, işçi olarak maaş almak)

Bu haklarımızı kullanırken de yerine getirmemiz gereken bir kısım **sorumluluklarımız** vardır. (Baba olarak ailenin geçimini sağlamak, öğretmen olarak öğrencileri en iyi şekilde eğitmek, öğrenci olarak derslerimize alışıp ödevlerimizi yapmak gibi).

Ailede, okulda, arkadaş grubunda sorumluluklarımız vardır. Okula zamanında gelip, derslerine zamanında giren, öğretmenin

verdiği görevi zamanında giren bir öğrenci sorumluluğunu yerine getirmiş olur.

GRUP	ROL	SORUMLULUK
Aile	Abla	Kardeşine örnek olmak.
Sınıf	Öğrenci	Ders çalışmak.
Futbol takımı	Kaptan	Takımda uyumu sağlamak
Kamp grubu	İzci	Kamp kurallarına uymak.

Okuldaki haklarımız

- ✓ Teneffüse çıkmak
- ✓ Temiz bir sınıfta eğitim görmek
- ✓ Kütüphaneden yararlanmak

Okuldaki sorumluluklarımız

- ✓ Okul eşyalarına zarar vermemek
- ✓ Sınıfı temiz tutmak
- ✓ Derslere zamanında girmek

Kazanım : Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.

ÇOCUK HAKLARI HER YERDE

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde kabul edildi. Bu sözleşmeyle çocukların hakları sözleşmeye imza atan tüm devletle tarafından resmen kabul edildi ve bu devletler bu hakları sağlama yükümlülüğü altına girdiler. Sözleşmeye taraf olan devletler kendi yükümlülüklerindeki 18 yaşın altında bulunan çocuklara sözleşmede yazılı olan bütün hakları tanımakla yükümlüdür.

Her insan 18 yaşına kadar çocuk sayılır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme:

- 😊 Her çocuğun yaşama hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal, gelişim hakkı korunmalıdır.
- 😊 Her çocuğun yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve tıbbi bakım hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun oyun hakkı ve yeteneklerini geliştirebilme hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun isim, vatandaşlık, anne ve babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun sosyal güvenlikten yararlanma hakkı vardır.
- 😊 Her çocuk dinlenme, oynama ve eğlenme hakkına sahiptir.
- 😊 Her çocuğun kendisi ile ilgili işlemlere katılma ve görüş bildirme hakkı vardır.
- 😊 Hiçbir çocuk ağır işlerde çalıştırılmaz.
- 😊 Her çocuğun din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerekir.
- 😊 Çocuklar her türlü sömürü, kötü muamele, şiddet ve ihmale karşı korunmalıdır.

Çocuk haklarının korunması amacıyla **UNICEF (Birleşmiş Milletle Çocuklara Yardım Fonu)** kurulmuştur. UNICEF'in amacı dil, din, ırk, millet ayrımı yapmadan dünyadaki tüm çocuklara yardım etmektir.

Savaş, doğal afet ve yoksulluk gibi sebeplerle binlerce çocuk haklarını kullanamamaktadır. Örneğin,

- Sağlık hizmeti alamamaktadır.
- Eğitim hakkında yararlanamamaktadır.
- Açlık ve beslenme sorunları yaşamaktadır.
- İşçi olarak çalıştırılmaktadır.
- Yaşama hakkı korunamamaktadır.
- Savaş sebebiyle ülkesini terk etmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2018 yılını çocuk işçiliğiyle mücadele yılı olarak ilan etti. Bakanlığın hazırladığı programa göre çalışan çocukların okula devamsızlığının takibi için birimler oluşturulacak. Çocuk işçiliğinin ihbar edilmesi için insanlar bilgilendirilecek.

[illegible]

KÜLTÜR VE MİRAS

Kazanım : Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder.

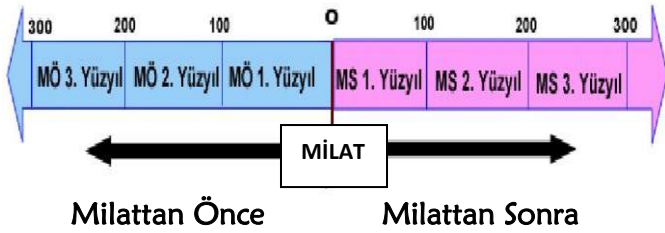
TARİHE YOLCULUK

TARİH: geçmişte yaşamış insan topluluklarının yaşamlarını belgelere dayanarak neden-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır. Tarihi incelerken geçmişini daha kolay algılayabilmek için dönemlere ayırıyoruz.

YÜZYIL: Yüz yıllık zaman dilimine denir.

Milattan (Hz İsa'nın doğumu) itibaren 1. yüzyıl, 2. yüzyıl, 3. yüzyıl olarak adlandırıyoruz. Milattan önceki yüzyılları belirtirken M.Ö veya İ.Ö (İsa'dan Önce) olarak adlandırıyoruz. Milattan sonrakileri belirtirken M.S veya İ.S (İsa'dan sonra) şeklinde belirtiyoruz.

MİLAT: Hz. İsa'nın doğumudur. Takvimde 0 (sıfır) olarak kabul edilir.

Bir tarihin hangi yüzyıla ait olduğunu bulmak için; son iki basamağı silinir ve kalan sayıya 1 (bir) ilave edilir.

Örnek: 1998 yılının hangi yüzyıla ait olduğunu bulalım:

1998 = 1998 geriye 19 kalır. 19+1= 20. yüzyıl olarak buluruz.

Örnek: 657 yılının hangi yüzyıla ait olduğunu bulalım 657= 657 geriye 6 kalır. 6+1 = 7. yüzyıl

ÇAĞ : benzer sosyal ve siyasal olayların yaşandığı dönemlere denir. Yazının bulunmasından önceki çağlara tarih öncesi çağlar (devirler), yazının icadından sonraki çağlara ise tarih çağları denir.

ANADOLU'DA KURULAN MEDENİYETLER

Hititler – Frigler – Urartular

Lidyalılar - İyonyalılar

HİTİTLER

- ✓ Kızılırmak ve çevresinde kurulmuştur.
- ✓ Başkentleri bugün Çorum ili sınırları içinde kalan **Hattuş** (Boğazköy) tır.
- ✓ Devletin başında kral bulunurdu.
- ✓ Kral aynı zamanda baş rahip, baş komutan ve baş yargıçtı. (Yani ordunun ,dinin, ve yargı işlerinin başında bulunuyordu)
- ✓ Kraldan sonra en yetkili kişi kraliçe olup, kraliçelere **Tavananna** denirdi. (Bu kadına değer verildiğini gösterir.)
- ✓ Devlet meselelerinin görüşüldüğü yere **Pankuş** denirdi.
- ✓ Çok Tanrılı bir dine inanıyorlardı. (Bin Tanrılı toplum olarak anılıyorlardı.)
- ✓ Tanrıların ve krallarının resimlerini kaya üzerine **kabartma** şeklinde yapmışlardır. (Bu da **taş işçiliği**nde ileri olduklarının göstergesidir.)
- ✓ Halk hür, yarı hür ve esirler olmak üzere sınıflara ayrılmıştı.
- ✓ Ekonomileri tarıma dayalı olup maden işlemeciliğinde ileri gitmişlerdir.

- ✓ Ordu piyade ve atlı askerlerden oluşuyordu. Hititler Mısırlılarla Suriye toprakları için yaptıkları savaş sonrasında imzalanan **Kadeş Antlaşması** tarihin ilk yazılı antlaşmasıdır.
- ✓ Hititlerde **resim yazısı (hiyeroglif)** ile **çivi yazısı** kullanılmıştır.
- ✓ Hititlerde kralların yaşamlarını anlatan yıllıklara **ANAL** adı verilir.Anallar tarihin ilk tarafsız metinleridir.
- ✓ M.Ö 700 tarihinde Asurlular tarafından yıkılmıştır.

FRİGLER

- ✓ Sakarya ırmağı çevresinde başkentleri Polatlı yakınlarındaki **Gordion** olmak üzere kurulmuşlardır.
- ✓ Efsanevi kralları **Midas**'tır. (Midasın dokunduğu herşeyi altına çevirdiği ve eşek kulaklı olduğu yönünde efsaneler vardır.)
- ✓ Tarıma çok önem vermişler, tarımı korumak için kanunlar koymuşlardır. (Friglerde saban kıranın ve öküz öldürenin cezası ölümdü.)
- ✓ Çok tanrılı dine inanmakta olup en önemli tanrıçaları **Kibele** idi
- ✓ Friglerin soyluları ve krallarını gömdükleri ağaçtan yapılmış ve üzeri toprakla örtülü yığma mezarlara **Tümülüs** adı verilirdi.
- ✓ Hayvancılık faaliyetlerine önem veren Friglerin tiftik keçisinin kılından dokudukları **tapates** adı verilen halı ve kilimleri ünlüdür.
- ✓ **Fibula** denilen çengelli iğneler yapmışlardır. (Bu madencilikte ileri olduğunu gösterir.)

URARTULAR

- ✓ MÖ 860 ılı yıllarda Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresindeki **Tuşpa** başkentleri olmak üzere kuruldu.
- ✓ **Taş ve maden işçiliğinde** ileri gitmişlerdir.
- ✓ Çivi ve hiyeroglif yazısını kullanmışlardır.
- ✓ Tarımı geliştirmek için **barajlar, göletler kurdular.** Su kanalları açarak sulama yapmışlardır.
- ✓ Tanrıları Haldi için **Şamran Kanalı** yapmışlardır.
- ✓ Oda şeklinde **kaya mezarları** yapmışlardır. Ölümünden sonra yaşama inandıkları için mezarlarına insanların günlük kullandığı eşyaları konmuştur.
- ✓ Dinleri çok tanrılı idi (Hititlerden etkilenmişlerdir.)

LİDYALILAR

- ✓ Gediz ve Menderes ırmakları arasında yaşadılar. Frig hakimiyetinin sona ermesi ile bölgeye hakim oldular. Başkentleri **Sard**'dir.
- ✓ Efesten başlayıp , Mezopotamya'da Asurluların başkenti Ninovaya kadar uzanan **Kral Yolu'nu** yaptılar.
- ✓ **Parayı ilk bulan** uygarlıktır. Böylece değiş tokuş (takas) usulüne son vermişler ve ticari ilişkilerde kolaylık sağlamışlardır.
- ✓ Çok tanrılı inanış vardır.
- ✓ Kısa sürede yıkılmışlardır. Sebebi ordularının çeşitli kavimlerden toplanan ücretli askerler oluşmasıdır.
- ✓ M.Ö. 547'de Persler tarafından yıkıldılar.

İYONYALILAR

- ✓ İyonlar, **polis** adı verilen şehir devletleri kurdular. M.Ö. XII. yüzyıldan itibaren Efes, Milet, Foça gibi şehirleri kurdular.
- ✓ Yöetimde **Tiran** adı verilen güçlü devlet adamları vardır.
- ✓ Deniz ticareti sayesinde zenginleşen iyonlarda özgür düşüncenin olmasını sağlamıştır.
- ✓ Özgür düşünce sayesinde bilim ve sanat faaliyetleri gelişmiştir. (Tales, Pisagor, Herodot, Hipokrat, Diyojen önemli bilim adamlarıdır.)
- ✓ ****Anadolu'da kurulan ilkçağ uygarlıkları içinde en gelişmiş olanıdır.**
Çünkü; İyonlar, ticaret yollarının bitiş noktasındadırlar ve doğu batı arasında köprü vazifesi görürlerdi.

MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

Asurlular, Sümerler, Babilliler

Elamlılardır. Akadlar

Mezopotamya: Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye denmiştir. Verimli topraklara ve yaşamaya uygun iklime sahip olması nedeniyle bir çok topluluk buraya yerleşmiştir.

SÜMERLER

- Şehir devletleri halinde yaşadılar. Bu şehirleri **Ensi veya Patesi** denilen rahip krallar yönetiyordu.
- Kral aynı zamanda baş rahip, baş komutan ve baş yargıçtı. Kraldan sonra en yetkili kişi kraliçedir.
- Tarihte **ilk kez yazıyı** kullanmışlardır. BöyleceTarih çağları başlamıştır.
- **İlk tekerleği** buldular

- Dinleri çok tanrılı idi. Tapınaklarına **Ziggurat** denirdi. Zigguratların alt katı depo ve Pazar yeri. Orta kat eğitim yapılan yer ve en üst katta gözlemevi olarak kullanılıyordu.
- **Gözlemevinin** olması **astronominin** gelişmiş olduğunu gösterir.
- Tarihte bilinen **ilk yazılı kanunlar** Sümerler tarafından yapılmıştır. **Urgakina ilk kanunları** yapmıştır.
- Sümerler matematik ve Astronomide ileri gitmişler ayın hareketlerine **takvim** yapmışlardır.
- **Tufan ve Gılgamış destanları** meşhurdur

ASURLULAR

- Yukarı Mezopotamyanın Fırat ve Dicle nehirleri çevresi ile Anadolunun güneyi İran bölgesinde kurulmuşlardır.
- Kral yolu üzerinden Anadolu ile **ticaret** yaptılar.Anadoluya kullandıkları çivi yazısını getirdiler.Böylece Anadolunun Tarih çağlarına girmesini sağladılar.
- **İlk kütüphaneyi** yaptılar.
- Dinleri çok tanrılı idi.
- Geliştirdikleri **ağırlık ve uzunluk ölçülerini** daha sonra Yunanlılar ve Romalılar kullanmışlardır. Bu durum kültürel etkileşiminin olduğunu gösterir.

BABİLLER

- Dinleri çok tanrılı idi. Tapınaklarına **Ziggurat** denirdi.
- **Astronomi** ile ilgilenmişler, güneş ve ay tutulmalarını kaydetmişlerdir. **Sümerlerden etkilenmişler**, bir çok alanda onları geçmişlerdir.
- **Babilin asma bahçeleri** meşhurdur.
- Hammurabi eski kanunlardan yararlanarak **Hammurabi Kanunlarını** oluşturmuştur. Çok sert kanunlar yapmıştır.(kısasa kısas)

Kazanım : Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.

GÜZEL ÜLKEM

Ülkemiz, en eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Bunda hem iklimin yaşamaya elverişli olması; hem de verimli toprakların bulunması etkilidir. Yurdumuzun bu özellikleri tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmasını sağlamıştır.

Doğal Varlıklarımız

Doğada insan eli değmeden oluşan ve gezilip görülebilecek özelliği olan unsurlara doğal varlık denir. Dağ, deniz, ova ırmak, göl, orman vb. gibi

- ✓ Doğal varlıkların yapılışında insanlar görev almamışlardır.
- ✓ Doğanın kendisinde var olan coğrafi unsurlardır.
- ✓ İnsanlar tarafından sonradan keşfedilmiş ve çevresine yeni yerleşim yerleri kurulmuştur.

Ülkeler, doğallığın bozulup kaybolmaması için o bölgeyi koruma altına alırlar.

Denizler, deniz kıyıları, adalar, doğal oluşumlar, karlı dağlar, göller, ırmaklar, ormanlar ve milli parklar turistlerin gezip konakladığı başlıca yerlerdir.

Ülkemizdeki güzelliklerden biri de doğal parklardır. Doğal parklar, manzarası ve farklı nitelikleri olduğundan koruma altına alınmış yerlerdir. En bilinen doğal parklar arasında; Kuş Cenneti, Uludağ, Yedigöller vardır.

Yurdumuzun Belli Başı

Doğal Güzellikleri

Damlataş Mağarası - Antalya

Pamukkale Travertenleri – Denizli

Manavgat Şelalesi – Antalya

Saklıkent – Muğla

Kelebekler Vadisi – Muğla

Cennet ve Cehennem Mağaraları – Mersin

İnsuyu Mağarası – Burdur

Kuş Cenneti – Balıkesir

Abant Gölü – Bolu

Ağrı Dağı – Ağrı

Peri Bacaları – Nevşehir

Harbiye Şelaleleri—Harbiye /Antakya

Palandöken Dağı-Erzurum

Uludağ – Bursa

Pamukkale (Denizli)

Abant Gölü (Bolu)

Kelebekler Vadisi (Muğla)

Peribacaları (Nevşehir)

Damlataş Mağarası (Antalya)

Yedigöller milli Parkı (Bolu)

Ayder Yaylası (Rize)

Manyas Kuş Cenneti (Balıkesir)

Tarihi Eserlerimiz

Tarihi eserler, geçmiş uygarlıklardan bugüne kadar kalan din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat ve mimari gibi alanlarda ortaya konan eserlerdir.

- ✓ Tarihi eserler insanlar tarafından yapılmışlardır.
- ✓ Tarihi eserler koruma altındadırlar. Zarar görmemeleri için korunurlar.
- ✓ Tarihi eserler insanlığın ortak mirası olduğundan ziyaretçilere açık tutulur.

Saraylar, evler, köprüler, tiyatrolar, kaleler, camiler, kiliseler, hamamlar, ve kervansaraylar tarihi eserlere örnek verilebilir.

TARİHİ ESERLERİMİZ

Selimiye Cami – Edirne

Yeşil Türbe – Bursa

Efes Antik Kenti – İzmir

Topkapı Sarayı – İstanbul

Nemrut Harabeleri – Adıyaman

Artemis Tapınağı – İzmir

Sümela Manastırı – Trabzon

Aspendos Tiyatrosu – Antalya

Apollon Tapınağı – Aydın

Troia Antik Kenti – Çanakkale

Balıkli Göl – Şanlıurfa

Zeugma Antik Kenti – Gaziantep

Ani Harabeleri – Kars

İshak Paşa Sarayı-Ağrı

Safranbolu Evleri-Karabük (Kastamonu)

Akdamar Kilisesi- Van

Saat Kulesi/Artemis Tapınağı – İzmir

Ayasofya (İstanbul)

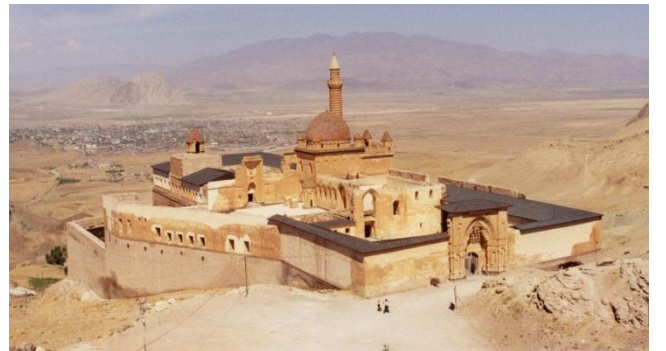
Selimiye Cami (Edirne)

Dolmabahçe Sarayı(İstanbul)

Efes Antik Kenti (İzmir)

İshak Paşa Sarayı (Ağrı)

Aspendos(Antalya)

Çatalhöyük(Konya)

Çifte Minareli Medrese (Erzurum)

Safranbolu Evleri (Kastamonu)

Ani Harabeleri (Kars)

Kazanım : Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.

KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİMİZ

Uzun zamandan beri geçerli olan kültürel kurallara “gelenek”, geleneklere uygun hareket etmeye ise “örf” denir. Gelenek, görenek, örf, adet toplumumuzun yazısız kurallarındandır. Yemek ve sofr düzenleri, misafir karşılama, uğurlama, bayram ziyaretleri, törenler geleneklerimizden bazılarıdır. Türkiye’nin kültürel yapısı, tarihinin derinliklerinden gelen çok zengin ve çeşitli kültürlerin birikiminden oluşmuştur.

- Kültür, ülkeden ülkeye değişebileceği bir ülke içinde bölgeden bölgeye hatta yöreden yöreye de değişebilir.
- Birbirine komşu olan iki köy arasında bile konuşma şivesi, düğün ve nişan geleneği, giyim ve kuşam şekli gibi az ya da çok kültürel farklılıklar olabilir.

- Ege Bölgesi'nde **zeybek** oynanırken Karadeniz Bölgesi'nde **horon** oynanır.
- Ege Bölgesi'nde zeytin bol miktarda yetiştirildiğinden bu durum yemeklerine de yansımıştır. Yemekleri genellikle zeytinyağlı ve bitki ağırlıklıdır. Karadeniz Bölgesi'nde ise yemekleri genellikle tereyağlı ve balık ağırlıklıdır.
- Karadeniz Bölgesi'nde bol ormanlık yapısı ve yağmurlu olmasından dolayı köy evleri ağaçtan yapılır. Evlerde çatı bulunur. Bölgenin iklimi ve bitki örtüsü insanların yaşamına, barınma ve beslenmesine etki eder. Yörelere arasında farklı ev tipi ve yemek çeşitleri görülür.
- Hayvancılıkla uğraşan Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha çok et yemekleri yapılır.
- Balıkçılığın yaygın olduğu Karadeniz Bölgesi'nde ise balıklı yemek türleri yapılır.

Türkülerimiz: kültürümüzün öğelerinden biridir. Her yörenin ayrı türküsü ayrı ezgisi vardır. Ülkemiz insanı acısını, sevincini, yiğitliğini türkülerle anlatmıştır.

Kıyafetlerimiz:

Kültürümüzün unsurlarındandır. Yöresel kıyafetlerimiz inançlarımızı ve geleneklerimizi yansıtır. Yöresel giysilerde bölgeler arasında farklılıklar vardır. İklim, giysi seçiminde etkilidir. Bindallı, yemeni, şalvar, cepken vb.

Tarihi evlerimiz:

Yaşam biçimimizin göstergesidir.

- ✓ Ege Bölgesi'nde yazlar çok sıcak olduğundan evler kesme taştandır ve beyaza boyanır.
- ✓ Karadeniz Bölgesi'nde yağmurun sık yağması ve ormanın bol olmasından dolayı köy evleri ağaçtan yapılır.

- ✓ Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise yazın serin, kışın sıcak olan kubbeli toprak evlerde yaşanır. Orman olmadığı için evler topraktan yapılmıştır. Evlerin bir kısmı çatısızdır.

Mimari Eserlerimiz

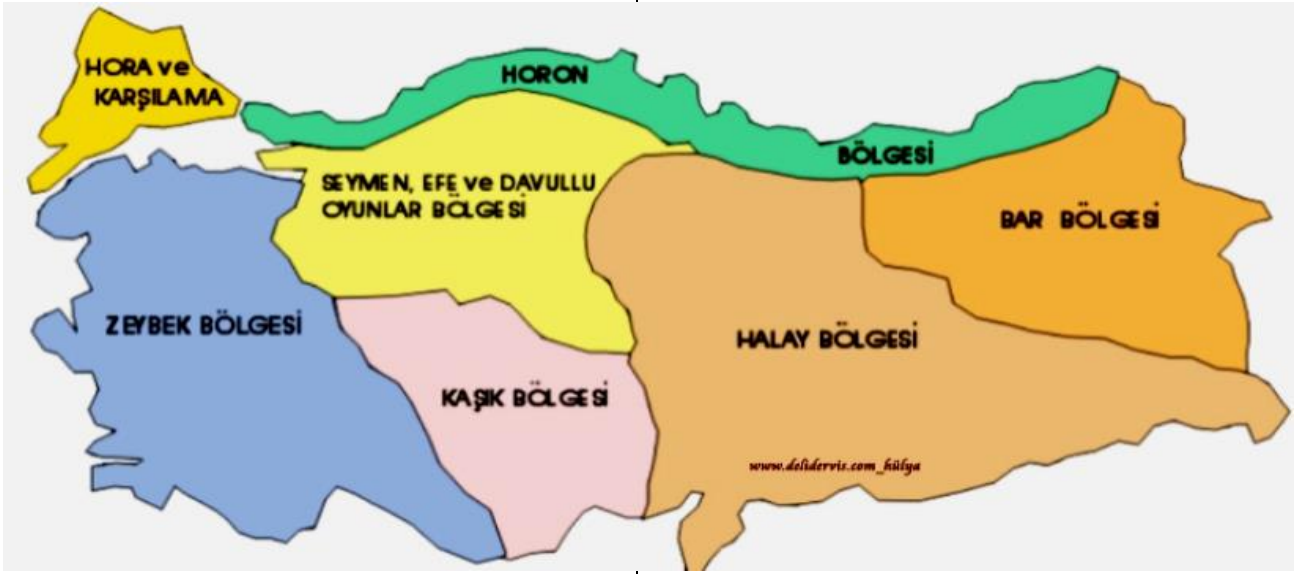
Kültürel zenginliğimizin bir başka kanıtı da **mimari eserlerimizdir**. Evler, köprüler, saraylar vb. gibi eserler tarihimizin tanıklarındır. Geçmişle günümüz arasında köprü olan bu eserler Türk mimarisinin en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Bu kültürel öğelerimizin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması hepimizin görevidir. Bu doğrultuda ülkemizin çeşitli bölgelerinde geleneksel Türk evleri koruma altına alınmıştır. **Safranbolu, Beyazıt, Amasya** evleri birer müze konumundadır.

El Sanatlarımız:

Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Anadolu, geçmişi kadar zengin ve çeşitli el sanatları geleneğine sahiptir. El emeği ve göz nuruyla oluşturulan el sanatlarımıza, Anadolu insanının duyguları yansımıştır.

Adıyaman-Kilim	Gaziantep-Bakırcılık
Isparta-Halı	Siirt-Battaniye
Kütahya-Çinicilik	Afyon-Mermercilik
Kastamonu-Baston	Erzurum-Oltu taşı
Nevşehir-Çömlekçilik	Eskişehir-Lületaş

Halk Oyunlarımız: Kültürümüzün    erinden olan halk oyunlarında, bölgenin coğrafi özelliklerine göre değişik hareketler ve kıyafetler oluşmuştur.

- **Asker u urlama;** askerlik çağına gelen gençler törenle askere gönderilir ve d n   nde kar  lanır.

- **Dini bayramlar;** birlik ve beraberli imizin güçlendiği, toplumsal dayanışmanın kuvvetlendi i günlerdir. (Kurban ve Ramazan Bayramları).

- **Milli bayramlarımız;** yurdumuzun d   man i  alinden kurtuluşu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun sembolüdür. (30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı).

- **D   nlerimiz;** akrabaların, kom  uların, arkadaşların bir araya geldiği eğlenceli ve mutlu g nlerimizdir.

- **Mevsimlik Bayramlarımız;** Nevruz, Hıdırellez

- **  enliklerimiz, Festivallerimiz;** Yaz aylarında yaylalarda    itli eğlenceler düzenlenir. Hıdırellez günü piknik yapılır. Nevruz'da büyük ate ler yakılır ve üzerinden atlanır.

Yemeklerimiz: Ülkemizin her yöresinin ekonomik imk nları ve geçmişten gelen alı anlıkları, kendine has yemek türlerinin oluşmasında etkili olmuştur.

Hatay - k nefesi

Afyon - kayma ı

Kayseri - pastırması

 zmit - pi maniyesi

Bursa -  skender kebabı

Van - otlu peyniri

Balıkesir - h   merimi

Mersin - tantunisi

Gaziantep - baklavası

Maraş - dondurması

Adana - kebabı

Karadeniz - hamsi

Erzurum - Ca  kebabı

Nevşehir - Gözleme

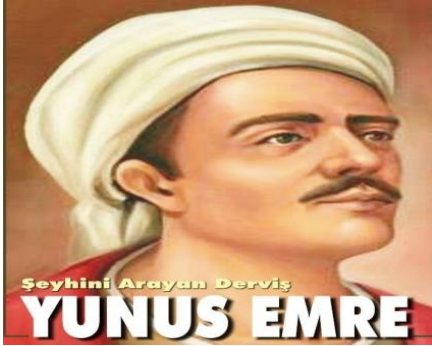
Kayseri - Mantı

 anlıurfa -  i  köfte

Ege'nin zeytinyağlı yemekleri

*Önemli Kişilerimiz

Ülkemizde bazı şehirler, ünü dünyaya yayılmış Türk büyükleri ile tanınmıştır. Bu kişilerin ortaya koydukları eserler ve düşünceler tüm insanlığın beğenisini kazanmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır:

[illegible]

İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

Kazanım : Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.

HARİTAYI TANIYORUM

Harita: Yeryüzünün tamamının veya bir kısmının kuşbakışı olarak belirli bir oranda küçültülerek bir düzlem üzerine geçirilmesine harita denir.

Dağ: Çevresine göre yüksek olan yeryüzü şekillerine denir.

İki çeşittir: 1. Tek dağ 2. Sıradağ

Tek dağ: Bulunduğu yerde tek başına yükselen dağa verilen addır.

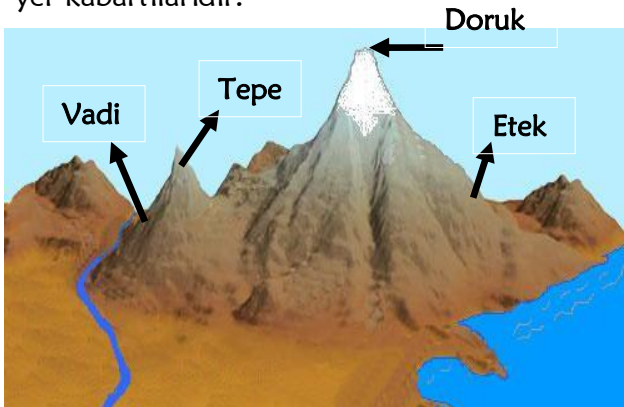
Sıradağ: Aralarında uzunlamasına vadilerin bulunduğu dağlar dizisidir.

Doruk: Dağın en yüksek yerine **doruk** denir.

Etek: Dağların alt kısımlarına **etek** adı verilir.

Geçit: Dağların arasındaki yollara geçit adı verilir.

Tepe: Yüksekliği 500 metreyi geçmeyen yer kabartıdır.

Ova: Çevresine göre alçakta kalmış, olan geniş düzlüklerdir.

Plato: Akarsular tarafından derin biçimde yarılmış yüksek ve geniş düzlüklerdir.

Vadi: Akarsuların yataklarını derinleştirerek oluşturduğu “u” veya “v” şeklindeki uzun oluklardır.

Deniz: Okyanusların karaların içine doğru girmiş kollarıdır.

Delta: Bir ırmağın çatallanarak denize veya göle kavuştuğu yerde oluşan üçgen biçimli ovalardır.

Koy: Denizin, karanın içine küçük girinti hâlinde sokulduğu yere koy denir. Koylar, körfezden daha küçük ve daha sığ girintilerdir.

Körfez: Denizlerin, büyük ve derin girintiler halinde karaların içine sokulduğu yerlere denir.

Burun: Kara parçalarının denize doğru uzanmış bölümleridir.

Ada: Etrafı sularla çevrili kara parçasıdır.

Yarımada: Üç tarafı suyla çevrili kara parçasıdır.

Göl: Karlara üzerinde bulunan dört tarafı kapalı Çukurlardaki su birikintileridir.

MARMARA BÖLGESİ

Dağları : Uludağ, Yıldız Dağları, Samanlı Dağları

Akarsuları : Sakarya, Ergene, Meriç

Gölleri: Sapanca, Manyas, İznik, Ulubat

Ovaları: Sakarya, Bursa, Ergene

AKDENİZ BÖLGESİ

Dağları : Toroslar, Sultan, Geyik, Bolkar Dağları, Aladağlar, Bey Dağları, Binboğa Dağları

Akarsuları : Seyhan, Ceyhan, Asi, Göksu, Manavgat, Aksu, Dalaman

Gölleri: Burdur, Beyşehir, Eğirdir, Acıgöl, Elmalı

Ovaları: Çukurova, Amik

EGE BÖLGESİ

Dağları : Boz, Kaz Dağları, Menteşe Dağları, Sandıklı, Murat Dağı, Madra, Yunt, Aydın Dağları

Akarsuları : Bakırçay, Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes

Gölleri: Marmara, Bafa

Ovaları: Bakırçay, Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes

KARADENİZ BÖLGESİ

Dağları : Kaçkar, Çimen, Kop, Mescit, Canik, Küre, Ilgaz, Bolu, Köroğlu Dağları

Akarsuları : Kızılırmak, Yeşilirmak, Sakarya, Çoruh

Gölleri: Abant, Uzungöl

Ovaları: Bafra, Çarşamba, Merzifon, Suluova, Taşova, Turhal

İÇ ANADOLU BÖLGESİ

Dağları : Erciyes, Hasan Dağı, Karacadağ, Karadağ, Melendiz,

Akarsuları : Kızılırmak, Sakarya, Porsuk

Gölleri: Tuz Gölü, Akşehir, Eber

Ovaları: Konya, Aksaray ovaları

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Dağları : Ağrı, Kop, Allahuekber, Munzur, Tendürek, Aladağ, Nemrut, Süphan

Akarsuları : Aras, Kura

Gölleri: Van, Çıldır, Nazik, Hazar

Ovaları: Muş, Malazgirt, Pasinler, Tercan, Iğdır

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Dağları: Karacadağ

Akarsuları: Fırat ve Dicle

Gölleri: Gölgede doğal göl yoktur.

Ovaları: Harran, Altınbaşak, Ceylanpınar, Suruç, Birecik

Kazanım : Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.

İKLİM VE YAŞAMIM

İklim: Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumuna iklim denir.

Hava durumu ise bir yerde, anlık, birkaç saatlik, birkaç günlük yani kısa süreli hava olaylarıdır. Hafta sonu yağış bekleniyor, parça bulutlu geçecek, sağanak yağışlı, karla karışık yağmurlu gibi ifadeler hava durumunu belirtmek için kullanılır.

İKLİMİN İNSANLARIN YAŞAMINDAKİ ETKİLERİ

- Yetiştirilen tarım ürünleri çeşitliliğini,
- Doğal bitki örtüsü çeşitliliğini,
- Turizm faaliyetlerini ve çeşitliliğini
- Kıyafet (giysi) seçimini,
- Isınma yöntem ve malzemelerin türünü,
- İnsanların ten(deri) renklerini,
- İnsanların yemek kültürünü ve çeşitliliğini,
- Su kaynaklarının azlığını ve çokluğunu,
- Kültür, spor, sanat faaliyetlerini,
- Ekonomik faaliyetlerini ve türünü,
- Evlerin şekillerini, ev yapım malzemelerinin türünü,
- Yerleşme ve nüfusun ülke içindeki dağılımını,
- Hayvancılık faaliyetlerini ve hayvan türlerini etkiler.

İklim özellikleri insan, bitki ve hayvan yaşantısını doğrudan etkiler. Sert iklime sahip olan bölgelerde evlerin yapı malzemesi, şekli farklıdır. İnsanlar kalın giyecekler giyerler. Binalarda çeşitli ısıtma ve soğuktan korunma yöntemleri kullanılır. Sıcak iklime sahip olanlar ise sıcaktan korunmak için çeşitli yöntemler kullanırlar.

İklim, insanların yaşam biçimi kadar ekonomik faaliyetlerini de etkiler. Ülkemizin kıyı kesimlerinde balıkçılık, iç kesimlerde tarıma elverişli alanlarda tarım, dağlık alanlarda da hayvancılık ve ticaret yapılır.

İKLİMİN ETKİLEDİĞİ ALANLAR

İklim bir yerdeki evlerin yapı malzemesini etkiler.

1. Akdeniz iklimi ----- Taş evler
2. Karasal İklim ----- Kerpiç evler
3. Karadeniz İklimi ----- Ahşap evler

İklim bir yerdeki insanların kıyafetini etkiler.

- Karasal iklimde kalın giysiler
- Akdeniz ikliminde ince elbiseler

İklim bir yerde yetişen tarım ürününü etkiler.

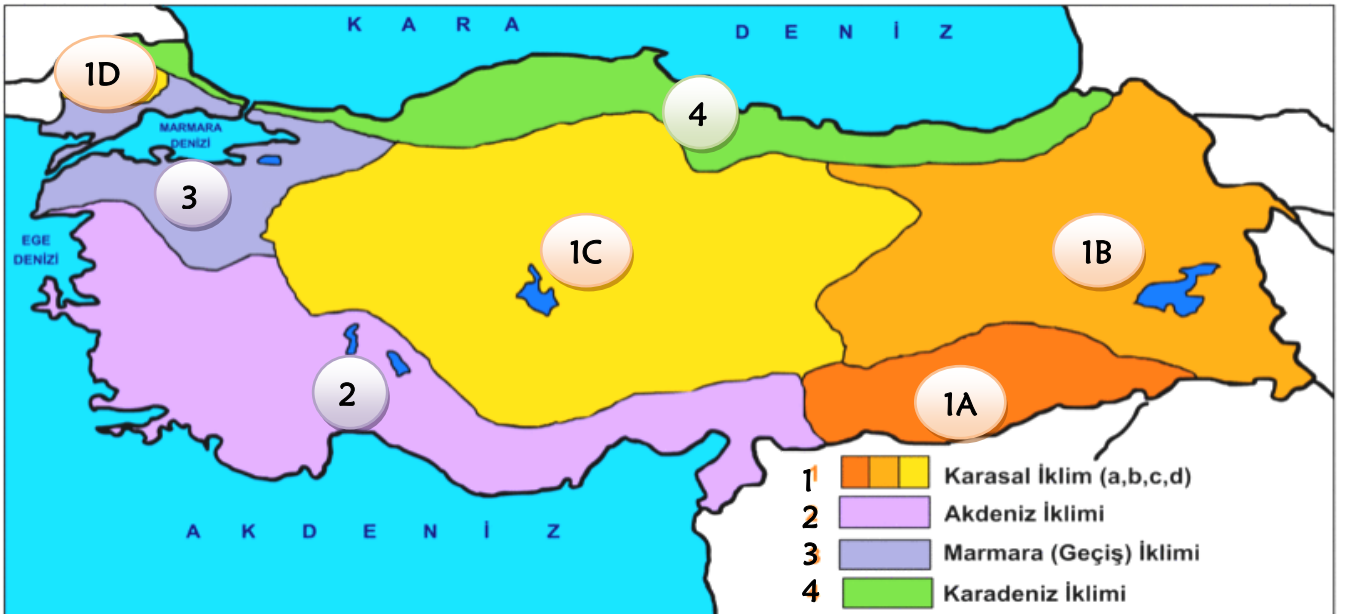
- Karasal iklim ----- arpa, şeker pancarı
- Karadeniz iklimi ----- Fındık ,çay
- Akdeniz iklimi ----- Muz, Turunçgiller

İklim bir yerdeki ulaşımı etkiler.

- Soğuk karlı iklimde ulaşım zorlaşır.
- Sıcak ve ılık iklimde ulaşım daha kolaydır.

İklim bir yerdeki turizm faaliyetlerini etkiler.

- Akdeniz ikliminde yaz turizmi,
- Karasal iklimde kış turizmi,
- Karadeniz iklimde yayla turizmi gelişmiştir.

KARADENİZ İKLİMİ

- ✓ Karadeniz kıyıları boyunca görülür.
- ✓ **HER MEVSİM YAĞIŞLIDIR** . En çok sonbaharda en az ilkbaharda yağışlar görülür. **Rize ve çevresi yurdumuzun en yağışlı yöresidir.**
- ✓ Yazları serin, kışlar ılık geçer.
- ✓ Yağışlar fazla olduğu için bitki örtüsünü ormanlar oluşturur. Orman fazla olduğu için ahşap evler görülür.
- ✓ Her mevsim bol yağış ve ılıman bir iklim isteyen çay, fındık ve mısır yetiştirilir.

AKDENİZ İKLİMİ

- ✚ Yazlar sıcak ve kurak, **KIŞLAR ILIK** ve yağışlıdır.
- ✚ En fazla yağışı kışın, en az yağışı yazın alır.
- ✚ Don olaylarına ve kar yağışlarına nadiren rastlanır. Güneşlenme süresi fazladır.
- ✚ Seracılık yaygındır. Nedeni; güneşli gün sayısının fazla olması ve kışların ılık geçmesidir.
- ✚ Akdeniz ve Ege kıyılarıyla, Marmara Bölgesi'nin güney kısmında ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında görülür.
- ✚ Bitki Örtüsü **makidir**. Makiler, yaz kuraklığına dayanıklı olan ve bütün yıl yeşil kalabilen çalı ve kısa boylu ağaçlardır.
- ✚ **Yetiştirilen tarım ürünleri**; turuncgiller (limon, portakal, greyfurt), muz, zeytin, susam, pamuk, üzüm, incir, tütün,

KARASAL İKLİM:

Ülkemizde en yaygın görülen iklim çeşididir.

- ✓ Yazları sıcak ve kurak, kışları **SOĞUK VE KAR YAĞIŞLIDIR**.
- ✓ Yağışlar en çok ilkbaharda, en az ise yaz aylarında görülür.
- ✓ Bitki örtüsü otlardan oluşan **bozkır**lardır.
- ✓ Karasal iklimde kışlar uzun ve sert geçtiği için ulaşımda, tarımda, ısınmada zorluklar yaşanır.
- ✓ Bu iklim Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu bölgelerinde etkili olmaktadır
- ✓ Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mercimek, nohut, şekerpancarı gibi tarım ürünleri yetiştirilir.

Kazanım : Bölgesindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkilerini ilişkilendirir.

NEREDE YAŞANIR?

Nüfus: Sınırları belirli bir alanda yaşayan insan sayısına denir. Ülkemizde nüfus her yerde aynı değildir. Nüfusun az yada çok olmasına neden olan beşeri ve doğal faktörler vardır.

NÜFUS DAĞILIŞINI

ETKİLEYEN FAKTÖRLER:

DOĞAL FAKTÖRLER:

1-İKLİM: Ülkemizde nüfus, ılıman iklimin görüldüğü kıyı bölgelerimizde yoğunlaşır. Kışların sert, uzun ve yağışın az olduğu karasal iklim şartlarının olduğu yerlerde ise nüfus tenhadır.

Türkiye’de denizin ılımanlaştırıcı etkisinden dolayı nüfusun büyük kısmı Marmara, Ege, Karadeniz, Akdeniz kıyılarında toplanmıştır.

2-YER ŞEKİLLERİ: Dağlık ve engebeli alanlarda nüfus yoğunluğu seyrek, ovalarda ve toprak türünün tarıma uygun olduğu alanlarda nüfus yoğundur.

Yer Şekillerine göre تنها yerler:

1. Yıldız Dağları Bölümü
2. Doğu Anadolu’nun yüksek kesimleri
3. Taşeli Platosu
4. Biga Yarımadası
5. Teke Yarımadası
6. Hakkâri Bölümü
7. Menteşe Yöresi

toprakların bulunduğu alanlar (Çukurova, Gediz, B. Menderes, Bafra, Çarşamba ovaları) nüfusça kalabalık iken, Tuz Gölü çevresi gibi yerlerde verimsiz topraklar bulunduğundan nüfus çok azdır.

veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç vardır. Bu alanlarda nüfus fazladır.

Taşkömürünün çıkarıldığı Zonguldak, linyit kömürünün çıkarıldığı Manisa (Soma), petrolün çıkarıldığı Batman nüfusun yoğun olduğu yerlerdir.

suyunun temini, tarım ve sanayide suya ihtiyaç duyulması nedeniyle ülkemizde birçok yerleşim yeri su kaynaklarının etrafında toplanmıştır. Özellikle iklimin kurak olduğu İç Anadolu’da nüfus; akarsu boyları, yer altı su kaynaklarının çevreleri ve göl kenarlarında toplanmıştır.

BEŞERİ FAKTÖRLER:

1-SANAYİ: Sanayinin geliştiği yerlerde iş olanaklarının fazla olması, bu alanlarda nüfusun artmasını sağlar. Bu artış göçlerle meydana gelmektedir.

Çatalca –Kocaeli Bölümü

Bursa çevresi

İzmir

Zonguldak

Eskişehir-Ankara

Çukurova-Adana

İskenderun

2-TARIM: Tarımın yoğun yapıldığı alanların nüfusları artmıştır. Tarım genellikle ovalarda yapılır.

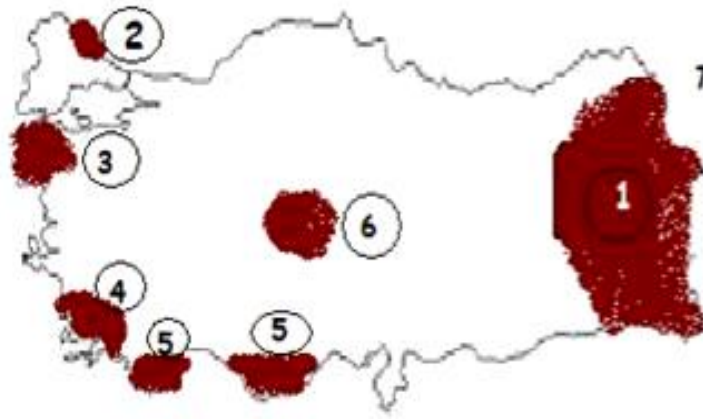
ÖRNEĞİN: Kıyı ovaları: Bafra ovaları, Çarşamba Ovası, Gediz Ovası, Çukurova, İç ovalar: Konya Ovası, Harran Ovası, Adapazarı Ovası, Bursa Ovası

3-TURİZM: Turizmin yoğunlaştığı yerlerde yerleşme ve nüfus artmıştır. Ülkemizde Ege ve Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde turizmden dolayı nüfus yoğunlaşmıştır

4-ULAŞIM: Ulaşımın zor sağlandığı yerler
tenha, ulaşım kavşağında olan illerimizin
nüfusu fazladır.

Eskişehir, Ankara, Gaziantep, Kayseri’de ulaşımın rahatlığı ticaretin gelişmesini sağlamış böylece nüfusun yoğunlaşmasına neden olmuştur.

[illegible]

Türkiye'de Nüfusun az (Seyrek) Olduğu yerler

- 1) Doğu Anadolu Bölgesi
- 2) Yıldız dağları bölümü
- 3) Biga ve Gelibolu yarımadaı
- 4) Menteşe yöresi
- 5) Teke ve Taşeli platoları
- 6) Tuz gölü çevresi

Türkiye'de Nüfusun fazla (Yoğun) Olduğu yerler:

- 1) Çatalca Kocaeli bölümü
- 2) Bursa çevresi
- 3) Ege bölgesi kıyıları (Menteşe yöresi hariç)
- 4) Orta ve Doğu Karadeniz kıyıları
- 5) Zonguldak ve çevresi
- 6) Çukurova yöresi
- 7) Ankara ve Kırıkkale çevresi
- 8) Gaziantep çevresi

Kazanım : Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

AFETLER VE ÇEVRE SORUNLARI **AFETLERİN İNSAN ÜZERİNDE ETKİLERİ**

Doğa sürekli bir değişim içindedir. Bazı yerlerde coğrafi özelliklerinden dolayı bu değişiklikler çok daha hızlı ve ani olabilmektedir. Doğada meydana gelen ve yıkımlara sebep olan bu tür hızlı değişimlere doğal afet denir.

DEPREM:

Yer kabuğundaki aniden oluşan sarsıntı ve titreşimlere deprem denir. Depremler, yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp, yer değiştirmesiyle ya da yanardağ faaliyetleriyle oluşan büyük sarsıntılardır.

Depremın zamanı, şiddeti ve nerede olacağı önceden bilinmemektedir. Dolayısıyla can ve mal kayıplarının olmaması için önceden birtakım tedbirler almak; bununla beraber deprem anında ve sonrasında nasıl davranılacağını bilmek gerekir.

Depremleri inceleyen bilim dalına **sismoloji**, süresini ve şiddetini kaydeden alete de **sismograf** denir.

Depremın Etkileri:

1. Büyük can ve mal kayıplarına neden olur.
2. İnsanların ruh ve beden sağlığı üzerinde uzun yıllar sürecek etkiler bırakır.
3. Binlerce insanın sakat kalmasına neden olur.
4. İşgücü ve enerji kayıplarına neden olur.
5. Ülke ekonomisine büyük zararlar verir.

Deprem Zararlarını Azaltmak için:

1. Binalar fay hatları ve yumuşak zeminler üzerine yapılmamalıdır.
2. Bina yapımında şiddetli depremlere dayanıklı malzeme kullanılmamalıdır.
3. Deprem tatbikatları sıkça yapılmalı ve halk deprem konusunda çok iyi eğitilmelidir.
4. Evlerimizde hareketli ve devrildiğinde insanlara zarar verecek eşyalar sabitlenmelidir.
5. Depreme dayanıksız yapılar yıkılmalı ya da güçlendirilmelidir.
6. Deprem bölgesinde çok katlı binalar yapılmamalıdır.

SEL : Şiddetli yağmurlar yağdığında, dereler, çaylar ve nehirler taşıdığında, denizlerin büyük dalgalar ile kıyıları sular altında bıraktığında, barajlar ya da setler yıkıldığında ortaya çıkan oldukça yıkıcı su baskınlarına sel denir.

Son yıllarda yaşanan sellerde can ve mal kayıplarının artmasının en önceli nedeni çarpık kentleşme ve yerleşim yerlerinin dere kenarlarında kurulmasıdır.

Selden Korunmak için:

- Dere yatakları temiz tutulmalı,
- Ormanlık alanlar çoğaltılmalı,
- Akarsular üzerinde barajlar ve bentler yapılmalı,
- Arazi teraslanmalı,
- Şehirlerde atık suların tahliyesi için gerekli altyapı çalışmaları yapılmalıdır.

ÇIĞ : Dağın yüksek bir yerinde birikmiş büyük kar kütlelerinin yer çekiminin etkisiyle yerinden kopup yuvarlanması ve yuvarlandıkça büyümesiyle oluşan dev kar kütlelerinin inmesi olayına çığ denir.

Çığ genellikle bitki örtüsü olmayan dağlar ile eğimli ve çok karlı arazilerde görülür.

Bu nedenle çığ en çok Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki dağlık kesimlerde görülür.

Çığın oluşmasını engellemek ve zararlarından korunmak için:

- Bitki örtüsü korunmalı ve geliştirilmeli,
- Çığ riski olan yerler, yerleşim yeri olarak tercih edilmemeli,
- Çığ riskinin olduğu yerlerde destekleme duvarları yapılmalıdır.

HEYELAN (TOPRAK KAYMASI)

Taş, toprak ve kayaların eğimli arazilerde kayarak yer değiştirmesi olayına heyelan denir.

Nedenleri:

- Şiddetli yağışlar,
- Eğimli arazi,
- Yol yapım çalışmaları,
- Ormanların yok edilmesi,
- Şiddetli depremler,

Ülkemizde daha çok şiddetli ve bol yağış ile arazinin fazla eğimli olması gibi nedenlerden dolayı **heyelan en fazla Karadeniz Bölgesi'nde** görülen bir doğa olayıdır.

Toprak kaymasında zararı en aza indirebilmek için:

- Riskli yerlerin yerleşim alanı olarak seçilmemesi,
- Eğimli arazilerin ağaçlandırılmaması,
- Destek duvarlarının yapılması gerekir.

EROZYON (Toprak Aşınması)

Toprağın aşınmasını önleyen bitki örtüsünün yok edilmesi sonucu, koruyucu örtüden yoksun kalan toprağın su ve rüzgarın etkisiyle aşınması ve taşınması olayıdır.

Erozyonu artıran nedenler:

- Toprağı koruyan bitki örtüsünün bilinçsizce yok edilmesi,
- Toprağın eğim yönünde sürülmesi,
- Şiddetli ve çok yağış,
- Sert rüzgarlar,
- Toprak ve doğal bitki örtüsüne insan eliyle yapılan müdahaleler.
- Verimli tarım alanları daralır.
- Büyük ekonomik kayıplara yol açar.
- Baraj göllerinin dolmasına, dolayısıyla barajların ömrünün kısalmasına neden olur.
- Can ve mal kayıplarına yol açabilir.

Erozyonu önlemek ve zararlarından

korunmak için:

- Ağaçlandırma çalışmaları yapılmalı,
- Eğimli arazilere teraslandırma(sekiler) yapılmalı,
- Tarlalar eğim doğrultusunda sürülmeli
- Baraj gölü yamaçlarını ağaçlandırmalı,
- Mevcut bitki örtüsü korunmalı,
- Erozyonun zararları konusunda halkı eğitmeli ve belli bir bilinç oluşturulmalıdır.

DOĞAL AFETLERİN İNSAN HAYATINA ETKİLERİ

- ❖ Sel olduğu zaman evleri, yolları ve iş yerlerini su basar. Can ve mal kayıpları meydana gelir.
- ❖ Heyelan sonucunda yollar kapanır ve ulaşım aksar.
- ❖ Deprem sonucunda binalar yıkılır ve insanlar evsiz kalır. Köprüler yıkılır, yollar bozulur ve ulaşım aksar.can ve mal kayıpları yaşanır.

- ❖ Orman yangınlarında yüzlerce ağaç yanar. Ormanda yaşayan canlılar yok olur. Diğer afetlere ortam hazırlar. Mesela heyelan ve erozyon ihtimali artar.
- ❖ Doğal afetler sonucu yaşanan acı olaylar insanlarda olumsuz izler bırakır. Psikolojik sıkıntılar meydana gelebilir.

DÜNYADA GÖRÜLEN ÇEVRE SORUNLARI

Hava kirliliği: Atmosferde bulunan zararlı gazların miktarının artmasına hava kirliliği denir. Hava kirliliğinin canlılar üzerinde olumsuz etkileri vardır. Hava kirliliği solunum sistemi hastalıklarına neden olur. (Astım, bronşit gibi). Yeşil alanlar yok olur, tarım ve hayvancılık olumsuz etkilenir.

Su kirliliği: Sanayi kuruluşlarının atıkları, deniz taşımacılığı sırasındaki kazalar, çöplükler, tarımda kullanılan ilaçlar, doğal ve yapay gübreler su kirliliğine neden olur.

Su kirliliği, tüm canlıların hayatını tehlikeye sokar. İçme ve kullanma suları daima temiz olmalıdır. Su kirliliğinden dolayı deniz, göl ve akarsularda her türlü üretim düşer, içme ve kullanma suyu bulmakta güçlük çekilir.

Toprak kirliliği: Yerleşim alanlarından çıkan atıklar ve çöpler, sanayi atıkları, egzoz gazları, kimyasal gübreler, tarımla mücadele ilaçlarının kullanımı, su ve rüzgar erozyonu toprak kirliliğine neden olur.

Gürültü kirliliği: İnsanı rahatsız eden insan sağlığına zarar veren sesler gürültü kirliliğine neden olur. Çevremizde bulunan arabaların ve iş makinelerinin çıkardığı sesler, eğlence yerlerinden yüksek müzik sesleri, bağırarak

konuşan insanların sesleri, sanayi kuruluşlarından gelen sesler gürültü kirliliğine neden olur.

Orman alanlarının azalması: Ormanlar insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Ormanlar iklim dengesizliklerini yumuşatır, selleri önler, erozyon ve heyelanı azaltır, kuraklık tehlikesine engel olur. Temiz hava depolarıdır.

Ancak ormanlık alanlar her geçen gün azalmaktadır. Orman yangınları, bina ve fabrika yapmak için ağaçların yok edilmesi, tarla açma çalışmaları ormanlara zarar vermektedir.

BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Kazanım : Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.

DOĞRU BİLGİYE NASIL ULAŞIRIM?

Eskiden bir bilgiye ihtiyaç duyduğumuzda veya herhangi bir konuda araştırma yapmak istediğimizde bilgiye ulaşmak kolay değildi. İstedığımız bilgilere ulaşmak için ansiklopediler, kitaplar ve dergiler kullanılıyordu. Bu kaynaklardan araştırma yapmak zamanımızı alıyordu.

Ancak günümüzde teknolojinin gelişmesiyle istediğimiz bilgiye ulaşmak çok kolay hale geldi. İnternette arama motorlarına aradığımız bilgiyi yazınca anında yüzlerce sayfa karşımıza çıkıyor.

Örneğin, çocuk haklarını araştırmak istiyoruz. Aşağıdaki gibi arama motoruna çocuk hakları yazarak bir çok bilgiye ulaşabiliriz.

"Çocuk hakları"

Google'da Ara

Kendimi Şanslı Hissediyorum

Peki internetten ulaştığımız her bilgi doğru mu? Bilgiler ne kadar güvenilir?

UYARI : İnternetteki bilgilerin hepsi doğru ve güvenilir bilgiler değildir.

İnternette karşımıza çıkan ilk site en güvenilir site diye düşünülmemelidir.

Doğru bilgiye ulaşmak için ne yapılmalıdır?

- Araştırma yaparken tek kaynağa bağlı kalınmamalıdır.
- Farklı internet siteleri, dergiler ve kitaplardan da yararlanılarak bulunan bilgiler karşılaştırılmalıdır.
- Güvenilir siteler tercih edilmelidir.
- Resmi uzantılı siteler (gov.tr, k12.tr, edu.tr) tercih edilmelidir.
- Bilgilerin güncel olup olmadığına dikkat edilmelidir.
- Aradığımız konuyu tırnak içinde (".....") yazarak daha doğru sonuçlara ulaşabiliriz.

Kazanım : Sanal ortamı güvenli kullanmaya önem gösterir.

İNTERNETİ NASIL KULLANMALIYIM?

İnternet günümüzde hayatımızın her alanında kullanılmaktadır. İnsanlar internet aracılığıyla her türlü alışverişini yapabiliyor, bankacılık işlemlerini kolayca gerçekleştiriyor ve istediği her türlü bilgiye internet sayesinde ulaşabiliyor.

Ancak bize her konuda kolaylık sağlayan interneti güvenli kullanmadığımız takdirde çeşitli tehlikelerle karşılaşabiliriz.

- ✓ Yaşımıza uygun olmayan içeriklerle karşılaşabiliriz.
- ✓ Arkadaş gibi görünen kötü niyetli kişiler kimlik bilgilerimizi, adres ve telefon gibi bize ait özel bilgileri ele geçirebilirler.
- ✓ Banka hesaplarımız ve kredi kartı bilgilerimiz dolandırıcıların eline geçebilir.
- ✓ İnternette indirdiğimiz virüslü müzik, resim ve dosyalar bilgisayarımıza zarar verebilir.

Peki bu tehlikelere karşı hangi önlemleri almak gerekir?

▪ **UNUTMA !**

İnternette bulduğun her bilgi ve okuduğun her haber doğru değildir.

▪ **DİKKATE ALMA !**

“Bu mesajı 5 kişiye gönder telefon kazan” gibi mesajları dikkate alma ve hemen sil.

▪ **PAYLAŞMA !**

Şifrelerini, kredi kartı ve kimlik bilgilerini asla paylaşma. Kötü niyetli kişilerin eline geçebilir ve dolandırılabilirsin.

▪ **HABERDAR ET !**

İnternette şüpheli bir durum olursa mutlaka aileni bilgilendir.

▪ **İZİN AL !**

Ailenin izni olmadan okul ve ev dışında internete gitme. Anne ve baban yanında olmadan internette asla alışveriş yapma.

▪ **ZAMANI İYİ KULLAN !**

Gece geç saatlerde internette vakit geçirme. Çünkü kötü niyetli kişiler genelde gece geç saatleri tercih ederler. İnternette uzun süre vakit geçirme.

▪ **HER SİTE GÜVENLİ Mİ !**

Girdiğin her internet sitesi güvenli değildir. Adres satırında güvenlik işareti var mı dikkat et. Büyüklerinle güvenli sitelerin adını belirle.

Yeşil renkli anahtar işareti güvenli olduğunu gösterir.

Kazanım : Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Teknoloji hayatımızı bir çok alanda kolaylaştırmaktadır.Örneğin;

- ✓ Evde ev işlerimizi daha kısa sürede yapabiliyoruz.
- ✓ İsteddiğimiz anda istediğimiz bilgiye ulaşabiliyoruz.
- ✓ Bankacılık işlemlerini bankaya gitmeye gerek kalmadan birkaç tuşa basarak halledebiliyoruz.
- ✓ Oturduğumuz yerden mağazaları dolaşmadan hoşumuza giden kıyafetleri satın alabiliyoruz.
- ✓ Uzaktaki tanıdıklarımızla çok rahat bir şekilde iletişim kurabiliyoruz.
- ✓ Okulda ders sırasında kullanılan teknolojik araçlar sayesinde dersi daha iyi anlayabiliyoruz.
- ✓ Teknoloji ile ulaşımında kolaylık sağlandı ve istediğimiz yere daha kısa sürede gidebiliyoruz.
- ✓ Sağlık alanındaki teknolojik araçlar sayesinde hastalığımız daha kolay teşhis edilebiliyor.

Teknolojinin insan hayatında olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de vardır.

- ✘ Yüz yüze iletişim giderek azalmaktadır.
- ✘ Akraba ve komşu ziyaretleri televizyon programlarına göre planlanmaktadır.
- ✘ Akraba ve komşu ziyaretlerinde herkes cep telefonu ile ilgilenmekte ve sohbetler azalmaktadır.

- ❏ Aile bireyleri bir araya geldiğinde televizyon başında veya cep telefonlarıyla vakit geçirmektedir. Aile içi iletişim zayıflamaktadır.
- ❏ Uzun süre teknolojik araçlarla ilgilenmek zaman kaybına neden olmaktadır.
- ❏ Sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Örneğin; göz bozukluğu, eklem bozuklukları ve psikolojik sorunlar.
- ❏ Çocuklar bir araya gelip oyun oynamak yerine cep telefonu ve bilgisayar oyunları ile vakit geçirmektedir.

Kazanım : Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.

BİLİM İNSANLARI VE ORTAK ÖZELLİKLER

Bilim: Tarafsız gözlem ve deneylerle elde edilen düzenli bilgiler topluluğuna denir.

Bilim insanı: Bu işi yapan kişilere denir.

Bilim İnsanın Özellikleri:

- İyi bir gözlemcidirler.
- Şüphecidirler. Olup biteni olduğu gibi kabul etmezler.
- Eleştircidirler ve eleştiriye açıktırlar.
- Meraklı, sorgulayıcı ve araştırmacıdırlar.
- Sabırlı ve kararlıdırlar.
- Planlıdır. Zamanı verimli kullanırlar.
- Tarafsız(gerçekçi) ve önyargısızdırlar.
- Geniş bir hayal gücüne sahiptirler.
- Gerçeklerden ödün vermeden savunurlar.
- Hata yapmaktan korkmazlar.

Thomas Edison:

Bini aşkın buluş yapan; elektrik ampulünü ve film gösterme makinelerini geliştiren Amerikalı mucittir. Havası boşaltılmış bir ortamda ışık yayan ve düşük akımla çalışan **ampul** yapmayı başarmış bir bilim adamıdır.

Isaac Newton

İngiltere’de doğmuştur. Fizik, matematik, astronomi alanlarında buluşlar yapan, büyük bir mucittir. **Fiziğin** en temel konularından biri olan madde - enerji arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya çalışmıştır. **Aynalı teleskopu** geliştirmiştir.

İbn-i Sina(lokman hekim):

Felsefe, matematik, astronomi, fizik, kimya, tıp ve müzik gibi bilgi ve beceri gerektiren çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır. “**Tıbbın Kanunu**” adlı eseri XII. Yüzyılda Latince’ye çevrildi. İbn-i Sina 700 yıl Avrupa’nın tıp hocası oldu.

Alexander Fleming

Öldürücü bakteriyel hastalıklarla savaşabilen ilk antibiyotik olarak tarihe geçen “penisilin”i bulmuştur.

Prof. Dr. Gazi Yaşargil

1925’te Diyarbakır’da doğmuş Türk bilim adamıdır. Beyin ev sinir sistemleri üzerine yaptığı çalışmalarla tıp alanında çok önemli buluşlar gerçekleştirmiştir.

Mikro cerrahiye beyinle ilgili hastalıklarda uygulayarak çok zor ve hassas bölgelerdeki tümörlerin alınabileceğini kanıtlamıştır. Bu başarılarından dolayı Dünya Beyin Cerrahları Birliği tarafından “**yüzyılın adamı**” seçilmiştir.

Albert Einstein

Yüzyılımızı önemli isimlerinden birisidir. O, ilk defa Galileo tarafından dile getirilen fakat kendisinin geliştirdiği İzafiyet Teorisi, ayrıca madde-enerji ilişkisini veren ünlü denklemi ile tanınmaktadır. Einstein, sadece iyi bir fizikçi değil aynı zamanda yetenekli bir matematikçiydi.

Louis Pasteur

Fransa da doğmuş bu bilim adamı fizik, kimya ve tıp alanındaki çalışmaları ile tanınmıştır. İnsan ve hayvanlarda görülen şarbon, tavuk kolerası ve kuduz hastalıkları ile, bağışıklık mekanizması ve aşı hazırlama teknikleri üzerinde çalışmıştır. **Pasteur’un tüm dünyada tanınmasını sağlayan buluşu ise kuduz aşısıdır.** Kuduz aşısı diğer aşıların da önünü açmıştır.

Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu:

1935 yılında doğan Oktay Sinanoğlu kimya ve biyoloji alanında çalışmaları bulunan bilim insanımızdır. 50 yıldır çözülemeyen bir matematik kuramını bilim dünyasına kazandırarak 28 yaşında profesör unvanını aldı.

Cahit Arf

Şu anda kullandığımız 10 liralara arkasında fotoğrafı yer alan Cahit Arf, dünyaca ünlü bir matematikçimizdir. Kendi adıyla bilinen matematik kuramları ile dünya çapında tanınır.

[illegible]

Kaynak gösterirsek yazarın emeğine saygı göstermiş oluruz. Emek hırsızlığı yapmamış oluruz.

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

Kazanım : Yaşadığı bölgenin ekonomik faaliyetlerini belirler.

YAŞADIĞIM YERDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

İnsanlar, yaşayabilmek için çeşitli işler yaparlar. Hayvanlardan ve topraktan yararlanırlar, ticaretle uğraşırlar veya çeşitli iş yerlerinde çalışırlar. Bunlara **ekonomik faaliyet** denir.

İnsanların geçimlerini sağlayabilmek için

uğraştıkları ekonomik faaliyetler şunlardır:

Tarım	Hayvancılık	Sanayi
Ticaret	Madencilik	Turizm,
Ormancılık	Ulaşım	Hizmet

Tarım: Toprağın ekilmesi ve işlenmesi yoluyla topraktan faydalanma işlerinin bütününe **tarım** denir. Arazinin düz, toprağın verimli olduğu ve iklimin elverişli olduğu yerlerde tarım yapılır.

Hayvancılık: Çeşitli hayvanların beslenerek para kazanılması faaliyetine denir. Küçük Baş (Koyun, Keçi), büyük Baş (İnek, Öküz), kümes (Tavuk, Hindi, Ördek), ipek Böcekçiliği, balıkçılık, arıcılık hayvancılık faaliyetleri çeşitleridir. Çayırların ve otlakların geniş yer kapladığı alanlar hayvancılığa uygundur.

Madencilik: Yer altında bulunan kömür ve petrol gibi ekonomik değeri olan herhangi bir maddeyi yeryüzüne çıkarıp onu paraya dönüştürme işidir. Madencilğin amacı, ekonomiye gerekli doğal hammaddeyi sağlamaktır.

Sanayi: Hammadde veya yarı işlenmiş maddelerin kullanıma hazır hale getirilmesi için kurulan tesislere **sanayi (endüstri)** denir.

Sanayi üretiminin yapıldığı yere **fabrika** denir.

Turizm: İnsanların gezmek, dinlenmek, eğlenmek vb. amaçlarla yaptıkları gezilere denir. Yaz turizmi, kış turizmi, tarih turizmi, doğa turizmi vb çeşitleri vardır.

Ormancılık: Ormanları kullanarak insanların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ülkemiz topraklarının % 26'sı ormanlarla kaplıdır. Orman bakımından en zengin bölgemiz yağışların en fazla olduğu Karadeniz bölgesi iken en fakir bölgemiz Güneydoğu Anadolu bölgesidir.

Ticaret: Ülkeler arasında veya ülke içinde kâr amacıyla yapılan alış-verişe **ticaret** denir. Ülke içinde yapılan ticaret iç ticaret, ülkeler arasında yapılan ticarete de **dış ticaret** denir.

İhracat: Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satmasıdır. Dış satım.

İthalat: Başka bir ülkeden mal satın alma işidir. Dış alım.

Hizmet : Bir şey üretilmeyip sadece hizmet edilen ekonomik faaliyetlere denir. Memurluk (Polis, Öğretmen, Doktor), Bankacılık, İnşaat, Askerler. Nüfusu fazla olan yerlerde sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetleri gelişmiştir.

BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

İÇ ANADOLU BÖLGESİ EKONOMİK FAALİYETLERİ

İç Anadolu Bölgesi'nde karasal iklim hâkimdir. Kışlar çok soğuk ve kar yağışlı geçtiği için don olayı görülmektedir. İklima uygun olarak daha çok tahıl ürünleri yetiştirilmektedir.

Türkiye topraklarının %21'ini kaplar.

Tarım alanları en geniş bölgemizdir. Ülkemizin **"tahıl ambarı"** olarak adlandırılır. Türkiye ekonomisine en önemli katkısı tarım sektöründedir.

Yer şekilleri ve iklim koşulları tahıl tarımını ön plana çıkarır. Nadas ihtiyacı duyulur. Düzluklerin geniş yer kaplaması makinalı tarımı kolaylaştırır. Tarım iklim şartlarına bağlıdır. özellikle ilkbahar yağışlarının yetersizliği veya gecikmesi, tahıl üretiminde önemli dalgalanmalar oluşturur.

Buğday, arpa, çavdar, şekerpancarı, patates, yeşil mercimek, nohut, ve elmanın en fazla yetiştirildiği bölgemizdir.

Özellikle ülkemizde üretilen patates, nohut ve şeker pancarının büyük bir bölümü bu bölgeden karşılanır.

HAYVANCILIK:

Arazi yapısı ve bitki örtüsü küçükbaş hayvancılığına daha uygundur. Bölge toplam hayvan sayısının en fazla olduğu bölgemizdir. İç Anadolu Bölgesi'nde yağış azlığı nedeni ile gür otlaklara rastlanmaz. Bozkır denilen bitki örtüsü hakimdir. Bu nedenle bölge küçükbaş hayvancılığın en fazla yapıldığı bölgemizdir. Özellikle koyun, kıl keçisi ve tiftik(Ankara) keçisi beslenir.

MADENCİLİK:

Madenler açısından fazla zengin değildir. Lüle taşı(Eskişehir), krom, linyit (Ankara), kaya tuzu(Nevşehir), civa(Konya), bor mineralleri (Eskişehir) başlıca çıkarılan madenlerdir. Tuz Gölü'nden önemli oranda tuz üretimi yapılmaktadır.

SANAYİ:

Sanayisi gelişme yolundadır. Sanayi kuruluşlarının, Marmara ve Ege Bölgesi'nden sonra en fazla olduğu bölgemizdir.

Sanayi kuruluşları Ankara, Kırıkkale, Eskişehir, Konya ve Kayseri'de yoğunlaşmıştır.

Petrol arıtma tesislerinden **Orta Anadolu Petrol Rafinerisi** Kırıkkale'de kurulmuştur.

TURİZM

Turizmin en fazla geliştiği **dördüncü** bölgemizdir. Çünkü bölge; doğa, tarih ve kültür değerleri açısından çok zengin bir bölgemizdir.

KARADENİZ BÖLGESİ **EKONOMİK FAALİYETLERİ**

Dağlık ve engebeli bir yeryüzü şekline sahip olması, iç kesimlerle ulaşımın yeterince gelişmemesi gibi etkenler, bölge ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

Karadeniz Bölgesi, her mevsim yağış aldığından bol yağış isteyen ürünler yetiştirilir. Doğal bitki örtüsü ormandır. Ormanların çokluğu, ağaçla ilgili ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlamıştır.

Bölgede dağlar geniş yer kaplamaktadır. Bu yüzden Karadeniz Bölgesi'nde araziler engebelidir.

Taşkömürü, bakır ve linyit yatakları sayesinde madencilik gelişmiştir. Bölgedeki halk çiftçilik, madencilik, balıkçılık yaparak geçimini sağlar.

Bölgeden, ülkemizden yetiştirilen ürünlerin:

- ^ Çayın tamamı,
- ^ Fındığın %83'ünü
- ^ Yeşil mercimek ve patatesin %50'ye yakını,
- ^ Mısırın %50'si,
- ^ Tütünün yaklaşık %15'i elde edilir.
- ^ Bu bölge ayrıca; ülke balıkçığında önemli bir yer tutar.

SEBZE VE MEYVECİLİK:

Karadeniz kıyılarında fazla yağıştan ve güneşli gün sayısının az olmasından dolayı sebzeçilik fazla gelişmemiştir. Ancak Orta Karadeniz Bölümü'nde yükseltinin ve ılıman iklimin etkisiyle Bafra ve Çarşamba ovalarında sebzeçilik yaygındır. Tokat ve Amasya'da elma, Doğu Karadeniz kıyılarında kivi ve mandalina az da olsa üretimi yapılan meyvelerdir.

HAYVANCILIK

Ekonomik değer taşıyan hayvanların üretilmesi, beslenmesi ve pazarlanması gibi işlere **hayvancılık** denir.

Tarım alanlarının yetersiz olması, her mevsimi yağışlı olmasından dolayı bol su kaynaklarına ve otlaklara sahip olması gibi nedenlerle hayvancılık, Karadeniz Bölgesi kırsal kesiminde halkın önemli bir geçim kaynağıdır.(Doğu Karadeniz)

Ordu, Rize dolaylarında yağışların her mevsime dağılması sonucu doğal bitki örtüsü zenginleşmiştir. Bu nedenle arıcılık(balcılık) da oldukça yaygındır.

BALIKÇILIK

Karadeniz kıyılarında tarım alanlarının yetersiz olması ve sanayinin az gelişmesi gibi nedenlerle, kıyı şeridindeki bölge halkı, balıkçılığa yönelmiştir. Bu nedenle ülkemizde denizlerden sağlanan balık üretiminin yaklaşık %70'i Karadeniz Bölgesi'nden sağlanır.

ORMANCILIK:

Yağışların en çok olduğu bu bölgemiz ormanlar bakımından da en çok olan bölgemizdir. Bu yüzden Karadeniz Bölgesinde orman ürünlerine bağlı sanayi fazladır.Kağıt fabrikaları,Mobilya,Sunta ve Kereste Fabrikaları gibi

MADENCİLİK:

Bölge maden kaynakları bakımından fazla zengin değildir. Ancak, Türkiye taşkömürü üretiminin tamamını, bakırın ise %50'den fazlası bu bölgeye aittir.

SANAYİ:

Bölgede sanayi kuruluşları, bölgenin doğal kaynakları ve doğal özelliklerine göre şekillenmiştir.

Bölge bakır işletmeleri, kereste ve kağıt fabrikaları, çay, fındık, şeker, çimento, cam, demir-çelik fabrikaları bölgenin başlıca sanayi kuruluşlarıdır.

TURİZM:

Bölge turizm bakımından önemli bir gelir potansiyeline sahiptir. Bölgenin sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikler turizme önemli katkısı vardır. Ancak her mevsim yağışlı olmasından dolayı deniz turizmi fazla gelişmemiştir.

AKDENİZ BÖLGESİ **EKONOMİK FAALİYETLERİ**

Akdeniz iklimi sayesinde kışlar ılık geçer. Ancak iklimin etkisi, Toros Dağları'nın kıyıya paralel uzanması nedeniyle iç kesimlere ulaşmaz. Tarım, sanayi, ticaret ve turizm önemli yer tutar.

TARIM:

Akdeniz bölgesinde tarım geniş yer tutar. Ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır. Çalışan nüfusun büyük bölümü tarımla uğraşır. **Türkiye'de tarımdan elde edilen gelirin en yüksek olduğu bölgedir.**

Bölümde verimli tarım alanlarının oluşu ve iklim şartlarının uygunluğu yıl boyunca tarım faaliyetlerinin üretilmesini sağlamıştır. Toprakta yılda iki veya üç defa ürün alınabilmektedir. Akdeniz Bölgesi'ndeki ekili alanların yaklaşık üçte ikisinde tahıl tarımı yapılır. Tahıl ürünleri arasında buğday ve arpa önde gelir. Bölgede sanayi bitkilerinin üretimi de önemli bir yere sahiptir. Sanayi bitkilerinden pamuk, bölgenin ana gelir kaynaklarından birisidir.

Akdeniz Bölgesi'nde meyve ve sebze yetiştiriciliği de önemlidir.

Turfandacılık son yıllarda ulaşımın gelişmesine dayalı olarak çok ilerlemiştir.

Meyvecilikte ilk sırayı turuncgiller alır.

Türkiye'nin turuncgiller üretiminin önemli bir kısmı bu bölgemizde gerçekleştirilir. Muz, ise bu bölgeye özgü bir meyvedir.

HAYVANCILIK:

Akdeniz bölgesinde hayvancılık fazla gelişmemiştir. Bu nedenle ülke ekonomisine fazla katkı sağlamaz. Sığır, koyun ve keçi Toroslar'da yaylacılık yapanlar tarafından yetiştirilir.

SANAYİ:

Adana Bölümü'nde sanayi daha fazla gelişmiştir. Adana Bölümü'nde dokuma, madeni eşya, tütün, gıda, kimya, suni gübre, plastik, tarım araçları, çimento, cam ve tuğla fabrikaları vardır. Mersin önemli bir liman kentidir. Bu ilimizde, **Ataş Petrol Rafinerisi** bulunur.

TURİZM:

Bölge turizmden elde edilen gelirler bakımından **üçüncü** sıradadır. Turizm kıyı kesimlerinde özellikle de Antalya çevresinde önemli bir gelir kaynağıdır.

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ EKONOMİK FAALİYETLERİ

Bölgenin ana geçim kaynağı tarımdır. GAP(Güney Doğu Anadolu Projesi)'in tam anlamıyla uygulamaya girmesiyle tarım ürünlerinde de artış sağlanacaktır.

Kırmızı mercimek, Antep fıstığı, kırmızı biber, ve karpuz bölgedeki önemli tarım ürünleridir.

Sulamanın sınırlı olduğu yerlerde buğday, arpa, kırmızı mercimek, tütün tarımı yapılırken sulamanın yeterli olduğu yerlerde pamuk yetiştirilir.

Tarımı sınırlandıran en önemli sorun, kuraklık ve sulamanın etersizliğidir. Tamamlanmaya çalışılan GAP ile bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

HAYVANCILIK:

Bölgede platolar ve bozkırlar çok görüldüğü için küçük baş hayvancılık(koyun, keçi) yaygın olarak yapılır. Keçi daha çok yüksek alanlarda yaygındır. Canlı hayvan ticaretinin gelişmiş olduğu bölgede, hayvansal ürünler önemli bir gelir kaynağıdır.

SANAYİ:

Bölgede Gaziantep dışında sanayi çok fazla gelişmemiştir. Başlıca sanayi kolları tarım ürünleri ve petrole dayalı olarak gelişmiştir. **Türkiye'de petrolün büyük bir bölümü bu bölgede çıkarılmaktadır.** Bu üretim, Türkiye petrol tüketiminin yaklaşık %15'ini karşılar.

Batman'daki Petrol rafinerisi, bölgenin de en önemli sanayi kuruluşudur.

Bölgede sınır ticareti yaygındır.

TURİZM:

Bölge tarihsel geçmişli ve kalıntıları ile turizme hizmet etmektedir. Ancak yeterli tanıtım ve alt yapı olmadığından turizm yeterince gelişmemiştir.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ EKONOMİK FAALİYETLERİ

TARIM:

Bölgede tarım fazla gelişmemiştir. **Çünkü:** Bölge, ülkemizin en dağlık ve en engebeli bölgesi olduğundan tarıma elverişli toprakları azdır.

Yaz mevsimi kısa ve yaz sıcakları yetersizdir. Bölgenin batısı ve güneyinde iklim daha yumuşaktır. Ayrıca sulama imkanları daha fazladır. Buna rağmen bölgede sanayi pek gelişmediğinden halkın çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır.

Bölgede üretilen en önemli ürünler **buğday** ve **arpadır.**

Yurdumuzda tarım ürünlerinin en geç olgunlaştığı bölgedir. Sıcaklık çok düşük olduğu için sebze üretimine en az elverişli bölgemizdir.

HAYVANCILIK:

Bölgede otlak ve meraların fazla olması, iklimsel ve yeryüzü koşullarından dolayı tarımsal faaliyetlerin yeterince yapılamamasından dolayı hayvancılık en önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Hayvancılıkta geleneksel yöntemlerin kullanılması ürün miktarını düşürmektedir.

Erzurum-Kars Bölümü'nde yaz yağışlarının fazla olmasıyla oluşan çayırılar büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Bölgenin güneyindeki ovalarda ise küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

Bölgede yapılan hayvancılığın ülke ekonomisinde önemli yeri vardır. Ayrıca arıcılık (bal üretimi) önemli geçim kaynaklarındandır.

MADENCİLİK:

Türkiye'de maden rezervinin(miktarının) en fazla olduğu bölgemizdir. Ancak bu madenler ulaşım zorluğu ve ekonomik nedenlerden dolayı yeterince işletilememektedir.

SANAYİ:

İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkilerinin görüldüğü bölgede, sanayi yeterince gelişmemiştir. Sanayi üretimi bakımından en geri kalmış bölgemizdir. Bölgedeki sanayi kuruluşları daha çok tarım ve madencilikle

dayalıdır. Bölgede şeker, dokuma, sigara, maden, yem, hayvansal ürünler, çimento sanayisi yer almaktadır.

Bölgede yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının yeterli olması nedeniyle, su gücünden elektrik enerjisi elde edilir. Hidroelektrik üretimin en fazla olduğu bölgemizdir. **Bu nedenle en fazla elektrik enerjisi üretilen bölgemizdir.**

Bölge, Türkiye ekonomisine en fazla katkıyı **elektrik enerjisi, hayvancılık ve madencilik** alanında sağlamaktadır.

TURİZM:

Bölgenin turizm etkinlikleri tarihi zenginlikler ve doğal güzellikler üzerine kurulmuştur. Ancak turizm potansiyeli olmasına karşın ulaşım, iklim şartları, büyük merkezlere uzak olması, tanıtım eksikliği gibi nedenlerle turizmin bölge ülke ekonomisine katkısı çok azdır.

EGE BÖLGESİ **EKONOMİK FAALİYETLERİ**

Akdeniz iklimi görüldüğü için ılıman bir iklime sahiptir. Dağlar denize dik uzandığı için iklimin etkisi iç kesimlere kadar uzanır.

Tarım ve hayvancılık, sanayi, ticaret ve madencilik gelişmiştir.

Bölgede tarım oldukça gelişmiştir. Bölge, yüzölçümüne göre ekili dikli alanların oranları %24 ile Türkiye'de üçüncü sırada yer almaktadır. Kıyı şeridinde zeytin, pamuk, incir, tütün, turunçgiller gibi ürünler ile çeşitli sebzeler yetiştirilir. İç kesimlerde ise karasal iklim özelliklerinin de etkisiyle şekerpancarı ve tahıl tarımı yaygındır.

HAYVANCILIK:

Menteşe Yöresi'nde ise arıcılık(çam balı üretimi) yaygın olarak yapılır. Büyük kentler çevresinde (İzmir-Manisa- Denizli) kümes hayvancılığı, Muğla, Aydın, İzmir, Manisa çevresinde arıcılık, kıyılarda balıkçılık yapılır.

MADENCİLİK:

Türkiye'de en fazla linyitin çıkarıldığı ve en kaliteli linyitlerin bulunduğu bölgemizdir. Linyit yatakları fazla olduğu için termik santrallerde fazladır. Yatağan(Muğla), Tunçbilek (Kütahya) soma(Manisa) da termik santraller vardır.

SANAYİ:

Sanayi bakımından Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sırada yer alır.Bölümler arasında gelişmişlik ve sanayi oranı bakımından farklılık vardır.

Jeotermal Enerji: Yerin derinliklerinden gelen sıcak buhar, gaz ve sudan elde edilen enerjidir.

Denizli-Sarayönü Türkiye'nin tek jeotermal enerji santralidir.

MARMARA BÖLGESİ **EKONOMİK FAALİYETLERİ**

Türkiye'deki üç iklim tipinin de görüldüğü Marmara Bölgesi ekonomik faaliyetler bakımından çeşitlilik gösterir.

Tarım ve hayvancılığın yanı sıra ulaşım rahatlığı nedeniyle sanayi ve ticaret de oldukça gelişmiştir.

Coğrafi bölgelerimiz içerisinde yükseltisi en az olan bölgemizdir. Ekili dikili arazi oranı %30'dur. Ormanlık alan oranı %11,5'tir. **Yüz ölçümüne göre ekili dikili alanı en fazla olan bölgemizdir.** Sebebi engebenin az, düzlüklerin fazla olmasıdır.

Bölge Türkiye'nin ayçiçeği üretiminin yaklaşık %73'ünü gerçekleştirir. Bağcılık da hayli gelişmiştir.

İstanbul ve çevresinde **kümes hayvancılığı**, Bursa ve çevresinde **ipek böcekçiliği** yapılmaktadır.

Sanayisi ve ekonomisi çok gelişmiş bir bölgemizdir. **Ülkemizin en büyük sanayi bölgesi İstanbul - Adapazarı arasında bulunmaktadır.**

Ulaşımın ve ham madde temininin kolay olması ve pazarlama kolaylığı gibi sebeplerle sanayisi çok gelişmiştir. Milli gelirimizin önemli bir kısmı bu bölgemizden karşılanır.

Enerji tüketiminde ilk sıralardadır. Türkiye’ de üretilen enerjinin **üçte biri Marmara Bölgesi’nde tüketilir.**

Başlıca sanayi ürünleri olarak otomotiv, işlenmiş gıda, dokuma, hazır giyim, çimento, kağıt, petrokimya ürünleri, beyaz eşya ürünlerini sayabiliriz.

Bölgede sanayinin gelişmesinde etkili olan faktörler:

- Hammadde teminin kolay olması,
- İş gücünün fazla olması,
- Pazarlama kolaylıkları,
- Ulaşımın kolaylığı,
- Tüketici nüfusun fazla olması gibi etmenler sanayinin gelişmesinde etkili olmuştur.

Kazanım : Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.

EKONOMİ VE YAŞAMIM

Ekonomik faaliyetlere bağlı olarak insanların yaşam tarzları ve sosyal faaliyetleri değişir. Bir yerdeki iş imkanları oranın ekonomik faaliyetlerine göre değişiklik gösterir. İş imkanı fazla olan yerler göç alır ve nüfus artar. Nüfusun artmasına bağlı olarak eğitimde, sağlıkta, ulaşımda ve alt yapı hizmetlerinde sorunlar ortaya çıkar.

Düz ve verimli topraklar

Ilıman iklim

TARIM

Otlak ve çayırlar fazla - HAYVANCILIK

Karlı gün sayısı fazla – KIŞ TURİZMİ

Yer altı kaynakları fazla – MADENCİLİK

Yaz mevsimi sıcak, deniz – YAZ TURİZMİ

Ağaçlık alanlar fazla – ORMANCILIK

Hammadde, ulaşım, fabrika – SANAYİ

Kazanım : Kullandığı temel ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.

ÜRETİM SERÜVENİ

Ekonomide üç temel faaliyet

alanı vardır.

Bunlar **üretim, dağıtım ve tüketim**dir.

Üretim: İnsanların ihtiyaç duyduğu mal ya da hizmetin meydana getirilmesidir. Buğday yetiştirmek, ekmek yapmak, mobilya yapmak birer üretim faaliyetidir.

Dağıtım: Ürünlerin tüketiciye ulaşması için üretildiği yerden alınıp satılacağı yere taşınması olayıdır.

Tüketim: İnsanların ihtiyaçları olan ürünleri satın alarak kullanması olayına **tüketim** adı verilir. Ekmek, makarna, peynir, sebze meyvelerin satın alınıp yenmesi, mağazalardan çeşitli giyim eşyası almak, mobilya ve beyaz eşya alıp kullanmak gibi faaliyetleri tüketime örnek olarak verebiliriz.

Kazanım : İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.

EKONOMİ İÇİN YENİ FİKİRLER

GİRİŞİMCİ: Yetiştirilen ürünleri değerlendiren açık fikirli olan, yeni şartlara uyum sağlayan, fırsatları değerlendiren yeni ve üretim alanları oluşturan kişilere **girişimci** adı verilir.

Girişimci insanları özellikleri:

- ✘ Kendine güvenir.
- ✘ Yeniliklere açıktır.
- ✘ Değişen şartlara göre kendini geliştirir.
- ✘ İyi gözlem yapar.
- ✘ Fırsatları iyi değerlendirir.
- ✘ Kararlıdır.

1- Ne Üreteceğine Karar Verir

Girişimciler, ilk iş olarak tüketicinin genel tüketim alışkanlıklarını, insanların bu ürüne ihtiyaç duyup duymadığını, ne üreteceğini belirler.

2- Üretim Yerine Karar Verir

Girişimci, üretim yapılacak bölgenin özelliklerini de göz önünde bulundurur. Yatırımını, yani kuracağı iş yerini hangi gölgeye yapması gerektiğini tespit eder. İhtiyaç duyduğu ham maddeye, ulaşım ve enerji kaynaklarına yakın bölgeyi tercih eder.

3- Hazırlıklarını Tamamlar

Üretimini gerçekleştirmek için gerekli olan insan gücü, ham madde ve sermaye ile ilgili hazırlıklarını tamamlar, işini kurar.

4- Üretime Geçer

İşyeri artık üretime hazırdır. Üretime başlar. Ürettiklerini pazarlamak için reklam, tanıtım yapar. Ürünlerini dağıtım aşaması ile müşterilerine ulaştırır.

BİLGİ KUTUSU

Girişimciler sayesinde ülkede işsizlik azalır, yeni iş alanları ortaya çıkar, ekonomi canlanır, üretim artar. Devlet girişimcileri destekler, onları yeni iş yerleri açmaları için teşvik eder.

Kazanım : Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

HAKLARIMI KULLANIYORUM

Günlük hayatımızda tüketici olarak çeşitli sorunlarla karşılaşabiliriz. Herhangi bir sorunla karşılaştığımızda mutlaka hakkımızı aramalıyız. Yani bilinçli tüketiciler olmalıyız.

Bilinçli tüketici; alışveriş yaptığında fiş veya faturasını alan, kusurlu bir mal aldığı anda hakkını arayan, ihtiyaçlarına göre alışveriş yapan kişiye denir.

- Satın aldığımız ürünlerde hata olmamalıdır.
  - Ürün ambalajında ve kullanma kılavuzunda belirtilen özelliklerde olmalıdır.
  - Herhangi bir ürün aldığımızda fiş veya faturasına almamız gerekir.
  - Aldığımız ürün ayıplı veya kusurlu çıkarsa iadesini ya da değişimini istemeliyiz.
  - Ürünü aldığımız firma kabul etmezse tüketici olarak çeşitli kuruluşlara başvurabiliriz.
- Bunlar;

- Tüketici Hakem Heyetleri
- Tüketici Mahkemeleri
- 175 Alo Tüketici Hattı
- Tüketici Bilgi sistemi
(www.tuketici.gov.tr)

Tüketici olarak hakkımızı aramak istediğimizde başvurularımızı dilekçe yazarak yapmalıyız. Ayrıca ürünle ilgili fiş veya fatura gibi belgeler dilekçeye eklenmelidir. Fiş veya faturamız olmazsa ürünü nereden ve ne zaman aldığımızı kanıtlamayız.

Kazanım : Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.

ÇEVREMDEKİ MESLEKLER

Meslek: Kişinin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı işe meslek denir.

Meslekler istek ve ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır. Bir insan tek başına bütün istek ve ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bu sebeple toplumda farklı meslek ortaya çıkmıştır. Eğitim için öğretmenlik, hastalıkların tedavisi için doktorluk, çevre temizliği için temizlik görevlileri, güvenliğimizin sağlanması için polislik, gıda ihtiyacı için çiftçilik, yangınların söndürülmesi için itfaiyecilik gibi.

Meslekler kişilerin yaşadığı yerdeki ekonomik faaliyetlerle ilgilidir. Mesela ormanın fazla olduğu yerde mobilyacılık, yer altı kaynaklarının fazla olduğu yerde madencilik, turizmin geliştiği yerlerde turist rehberliği, sanayinin gelişmiş olduğu yerlerde fabrika işçiliği yapılması gibi.

Toplumun ihtiyaçları değiştikçe bazı mesleklerde önemini kaybetmektedir. Eskiden çok önemli olan bazı meslekler teknolojinin gelişmesiyle birlikte eski önemini kaybetmiştir. Mesela eskiden el tezgahlarında halı ve kilim dokumacılığı yapılırken günümüzde halı ve kilimler fabrikalarda üretilmektedir.

Eskiden ulaşım at arabalarıyla yapılıyordu ve nalbantlık önemli bir meslekti. Günümüzde ise ulaşım otomobiller kullanılıyor ve araba ve lastik tamirciliği yaygın bir meslek haline geldi.

BÖLGELERİN EKONOMİK FAALİYETLERİNE GÖRE MESLEKLER

MARMARA BÖLGESİ: Sanayinin en fazla geliştiği bölgemizdir. İş imkanları fazladır. Bu sebeple göç alır. Nüfusun önemli kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Meslekler: Sanayici, Fabrika işçisi, bankacılık, öğretmenlik, doktorluk, şoförlük, kaptanlık...

AKDENİZ BÖLGESİ: Yaz mevsimi uzun sürer ve turizm gelişmiştir. Doğal ve tarihi güzelliklere sahiptir.

Meslekler: Turist rehberliği, otel işletmeciliği, Garson, esnaf, tercümanlık, taksici, aşçılık, animatörlük, tur işletmeciliği...

KARADENİZ BÖLGESİ: Orman bakımından en zengin bölgemizdir. Buna bağlı olarak ormancılık en önemli ekonomik faaliyetlerden biridir. Ayrıca deniz kıyısında yer alır.

Meslekler: Orman işçisi, mobilyacılık, orman mühendisliği, orman bekçiliği, balıkçılık...

İÇ ANADOLU: Geniş ovalara sahiptir. Tarım en önemli ekonomik faaliyettir. İklimi tahıl tarımına uygundur.

Meslekler: Çiftçilik, ziraat mühendisliği...

EGE BÖLGESİ: Verimli ovalara sahiptir. Üretilen ürünler buradaki fabrikalarda işlenir. Turizm faaliyetleri gelişmiştir.

Meslekler: Gıda mühendisliği, pazarlamacılık, makine mühendisliği, otelcilik, turist rehberliği, çiftçilik, fabrika işçiliği ...

GÜNEYDOĞU ANADOLU: ülkemizde petrol sadece bu bölgeden çıkarılır. GAP projesi ile tarım önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir.

Meslekler: Çiftçilik, maden mühendisliği, maden işçiliği, sondaj mühendisliği, iş güvenliği uzmanı

DOĞU ANADOLU: Yaz yağışlarının görüldüğü Erzurum-Kars bölümünde geniş otlaklar ve çayırılar yer alır. Yükseltisi fazla, tarım yapacak düz alan kısıtlıdır.hayvancılık gelişmiştir.

Meslekler: Besicilik, çobanlık, veterinerlik...

ETKİN VATANDAŞLIK

Kazanım : Çevresindeki toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.

HALKA HİZMET EDENLER

İnsan toplum içinde doğar, yaşar ve büyür. Bu esnada bebekliğimizden yaşlılığımıza kadar bir çok şeye ihtiyaç duyarız. Bunlardan bazılarını kendimiz tek başımıza karşılayabiliriz. Ama bazılarını başkalarından yardım alarak karşılayabiliriz. İnsan için bu bir zorunluluktur. Çünkü insan dayanışma ve yardımlaşma içinde olmak zorundadır

Yalnızca insanlarla bir araya gelerek giderebileceğimiz ihtiyaçlarımıza temel ihtiyaçlar denir. İnsanların, yaşamlarını daha iyi sürdürebilmesi, bazı temel ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. **Bu temel ihtiyaçlar:** beslenme, sağlık, giyinme, eğitim, barınma, adalet, güvenlik, yaşanabilir bir çevredir. Bu temel ihtiyaçlarımız aynı zamanda en doğal haklarımızdır.

Temel ihtiyaçlarımız dışında eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım gibi toplumsal yaşamdan doğan ihtiyaçlarımız da vardır. Ayrıca karşılandığında mutluluk duyacağımız sosyal ihtiyaçlarımız da vardır. Dinlenme, eğlenme, gezme, kitap okuma gibi...

Günümüzde toplumun temel ihtiyaçlarını devlet (resmi) ve sivil toplum kuruluşları birlikte karşılamaktadırlar. Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak öncelikle devletin görevidir.

Devletin, toplumun eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, beslenme, sağlıklı bir çevre gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurduğu kurumlara "resmi kurum" denir.

Resmi kurumlar;

Cumhurbaşkanlığı,	Bakanlıklar,
TBMM,	Mahkemeler,
Devlet okulları,	Devlet hastaneleri
Sağlık ocakları,	Emniyet müdürlüğü,
Valilikler,	Kaymakamlık,
Belediye,	Muhtarlık

Toplumun Temel İhtiyaçlarını

Karşılamak İçin Kurulan

Resmi Kurumlar:

1. EĞİTİM KURUMLARI:

Toplumumuzun eğitim ve öğretim ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulmuş kurumlarımızdır. Eğitim kurumlarımız Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösterir.

Milli Eğitim Bakanlığı; Eğitim sisteminin belirlenmesinde, okullarda okutulacak derslerin müfredatının hazırlanmasını ve uygulanmasını, okul ihtiyacı olan yerleşim yerlerini tespit ederek okul yapılmasını, okulu olmayan köylerdeki çocukları da en yakın okula taşıyarak toplumun eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.

Ülkemizdeki eğitim ihtiyacı şu eğitim kurumları tarafından sağlanmaktadır:

Kreşler ve anaokulları

İlkokullar

Ortaokullar

Ortaöğretim (Liseler)

Sürücü kursları

Üniversiteler

Halk Eğitim Merkezleri

Açık öğretim Okulları.

2. SAĞLIK KURUMLARI:

Sağlık kurumlarımız, insanların hastalıklardan korunması, teşhis ve tedavisi hizmetlerini vermek için kurulmuşlardır.

** Sağlık kurumları açmak.

** Sağlık kurumlarında çalışacak doktor, hemşire ve hasta bakıcıları yetiştirmek.

**Hastaların tedavileri için gerekli ilaçları ve tıbbi malzemeleri temin etmek.

**Sağlık hizmetlerini tüm vatandaşlara götürmek.

**Doktor ve hasta hakları korumak devletin görevlerindendir.

Ülkemizdeki sağlık kurumları;

Sağlık Bakanlığı,
Devlet Hastaneleri,
Sağlık Ocakları (Aile hekimliği)
Dispanserler,
Sanatoryumlar,

3. ADALET KURUMLARI:

Adalet, hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelir. Haklı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanır. Adalet karşısında güçlü ile güçsüz, zengin ile fakir eşit haklara sahiptir. **Mahkemeler**, vatandaşların birbirleriyle anlaşmazlıklarını çözmek, suçluları kanunlara dayanarak cezalandırmak amacıyla kurulmuşlardır. Hakimler, savcılar, avukatlar; **Adalet Bakanlığına** bağlı olarak çalışırlar.

Mahkemeler	Cezaevleri
Adli Tıp Kurumu	Danıştay
Anayasa Mahkemesi	Yargıtay

4. GÜVENLİK KURUMLARIMIZ:

Devletin kuruluş amaçlarının başında güvenlik gelir. Toplumun iç ve dış çatışmalardan ve saldırılardan korunması devletin temel görevlerindendir. Devlet pek çok güvenlik kurum oluşturmuştur.

Bunların başlıcaları şunlardır:

İçişleri Bakanlığı

Türk Silahlı Kuvvetleri

Genelkurmay Başkanlığı

Emniyet Genel Müdürlüğü

5. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMLAR:

Ülkemizde çevre sorunlarının ortaya çıkmasını önlemek ve planlı kentleşmeyi sağlamak amacıyla devlet tarafından **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı** kurulmuştur. Yaşadığımız çevrenin düzeni, temizliği, ağaçlandırılması gibi çalışmalar bu bakanlığın sorumluluğundadır. Çevre sorunları bu bakanlığa bağlı birimler tarafından çözülmeye çalışılır.

6. ULAŞIM İLE İLGİLİ KURUMLAR:

Hızlı ve güvenli bir ulaşım hizmeti sunmak, havaalanı ve hızlı tren gibi hizmetler sunmak, denizcilik alanında çalışmalar yapmak, iletişim ve haberleşme hizmetlerini yerine getirmek amacıyla **Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı** kurulmuştur.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Günümüzde toplumun ihtiyaçlarının karşılaması sadece devletin görevi olmaktan çıkmıştır. Çeşitli konularda duyarlı bireyler bir araya gelerek eğitim, sağlık, çevre, kültür, insan hakları, bilim ve teknoloji gibi toplumu temel ihtiyaçlarının karşılaması ve çeşitli sorularına çözüm bulabilmek amacıyla sivil toplum örgütleri kurmaktadır.

Demokratik toplumlarda tüm ihtiyaçları devlet tek başına karşılayamaz. Bu nedenle insanlar bir araya gelerek dernek, vakıf ve sendikalar kurarlar. Bunlara **Sivil Toplum Kuruluşu (STK)** denir.

Sivil Toplum Örgütünün Özellikleri

- ✓ Gönüllük esasına göre çalışırlar. Çalışanların tek amacı topluma hizmet etmek, toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- ✓ Çalışanlar, hizmetlerinin karşılığında **ücret almazlar**.
- ✓ Çalışanlar görevlerini yaparken ast- üst ilişkisi içinde çalışmazlar. Her birey diğerleriyle **dayanışma** içindedir ve **yardımlaşma** ön plandadır.
- ✓ Devletin katkısı yoktur. Ancak örgütlenmelerini ve faaliyetlerini devletin koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştirirler.
- ✓ Devletin yetersiz kaldığı hizmetlerde halkın yararına çalışmalar yaparlar.
- ✓ Masraflarını (ihtiyaçlarını), çalışmalara destek veren üyelerin bağışlarıyla karşılarlar.
- ✓ Oda, sendika, dernek veya vakıf adı altında faaliyet gösteriler.

İnsanlar sivil toplum kuruluşlarına üye olup faaliyetlerine katılabilirler. Çalışmalara maddi ve manevi katkılarda bulunabilirler. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarını desteklemek için üye olmak şart değildir. Hayır sever insanlar istediği zaman istediği sivil toplum kuruluşuna yardımda bulunabilirler.

EĞİTİMLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- ✚ Darüşşafaka
- ✚ Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı(TEGV)
- ✚ Türk Eğitim Derneği (TEV)
- ✚ Milli Eğitim Vakfı (MEV)
- ✚ Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

SAĞLIKLA İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- ✚ YEŞİLAY
- ✚ Lösemili Çocuklar Vakfı(LÖSEV)
- ✚ Türkiye Sağlık Vakfı
- ✚ Türk Kalp Vakfı
- ✚ Türk Böbrek Vakfı
- ✚ Türk Diyabet Vakfı
- ✚ Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı
- ✚ Sigarayla Savaşanlar Derneği

ÇEVREYLE İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- ✚ TEMA
- ✚ Çevreyi koruma Vakfı (ÇEVKO)
- ✚ Doğal Hayatı Koruma Derneği
- ✚ Deniz Temiz Derneği
- ✚ Çevre ve Kültürel Varlıkları Koruma Vakfı (ÇEKÜL)

YARDIMLAŞMA İLGİLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- ✚ KIZILAY
- ✚ Güçsüzler ve Kimsesizlere Yardım Vakfı
- ✚ Arama ve Kurtarma Timi (AKUT)
- ✚ Darülaceze
- ✚ Mehmetçik Vakfı
- ✚ Sokak çocuklarını Koruma Vakfı
- ✚ İnsani Yardım Vakfı

Kazanım : Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.

YAŞADIĞIM YER VE YÖNETİMİ

YÖNETİM

MERKEZİ YÖNETİM

YEREL YÖNETİM

VALİLİK (İL YÖNETİMİ)

KAYMAKAMLIK (İLÇE YÖNETİMİ)

BELEDİYE

MUHTARLIK

* Vali tarafından yönetilir.

* İçişleri Bakanlığına bağlı çalışır.

* İlde en yetkili kişidir.

* Halkın huzur ve güvenliğini sağlar.

* İldeki resmi kurumlar valiye bağlıdır.

* İlde eğitim ve sağlık işlerinin düzenli yürütülmesini sağlar .

* Sanat, spor ve kültürel faaliyetler gerçekleştirir.

* Kaymakam tarafından yönetilir.

* İçişleri Bakanlığına bağlı çalışır.

* İlçede en yetkili kişidir.

* İlde valinin yaptığı işleri ilçede kaymakam yapar.

* Belediye başkanı tarafından yönetilir.

* Halkın oyu ile seçilir.

* Yol, su, alt yapı ve kanalizasyon işlerini yürütür.

* Çevre temizliğini sağlar.

* Topu taşıma hizmeti sunar.

* Cenaze ve mezarlık hizmetlerini yerine getirir.

* Park, bahçe ve oyun alanları yapar.

* Muhtar tarafından yönetilir.

* Halkın oyu ile seçilir.

* Mahallenin ihtiyaçlarını belediye, kaymakamlık ve valilik gibi kurumlara bildirir.

* Yeni taşınanları adresine kayıt eder.

* Mahalle ve köylerde yer alır.

* Seçmen kağıtlarını dağıtır.

Kazanım : Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.

KATILIM HAKKI VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

İnsan hakları, insanların doğuştan sahip olduğu evrensel nitelikte olan haklardır. Bu haklar vazgeçilemez ve devredilemez. Anayasalar, sözleşmeler ve uluslar arası kuruluşlar tarafında koruma altına alınmıştır.

Bu temel hak ve özgürlüklerimiz şunlardır;

- Yaşama hakkı
- Kişi dokunulmazlığı
- Sağlık hakkı
- Eğitim hakkı
- Özel hayatın gizliliği
- Din ve vicdan özgürlüğü
- Düşünce özgürlüğü
- Yerleşme ve seyahat özgürlüğü
- Konut dokunulmazlığı
- Katılım hakkı
- Seçme ve seçilme hakkı
- Dilekçe hakkı

Yaşama Hakkı

- İnsanın en temel hakkı yaşamaktır. Temel hak ve özgürlüklerin uygulanması öncelikle yaşama hakkına bağlıdır. Herkes bir diğ erinin yaşama hakkına saygı göstermelidir.
- Yaşama hakkı bütün hakların temelinde olduğu için hiçbir şekilde engellenemez.

Kişi Dokunulmazlığı Hakkı

- Kişinin hem beden hem ruh bütünlüğüne, dokunulmamasını ve kimseye işkence yapılamayacağını ifade eder. Bu hak, kişinin yaşamasını ve vücut bütünlüğünü güvence altına almaktadır.

Sağlık Hakkı

- Sağlık hakkı, insanların temel haklarından biridir. İnsanların sağlıklı yaşayabilmeleri için, öncelikle koruyucu önlemlerin alınması gerekir.

Eğitim Hakkı

- Anayasamızın 42. maddesinde, "**Kimse, eğitim ve öğrenim hakkında yoksun bırakılamaz.**" ifadesi yer almaktadır.

Özel Hayatın Gizliliği

- Kişilerin özel yaşamı da devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 20. maddesinde "**Herkes özel yaşamına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.**" ifadesi yer almaktadır.

Din ve Vicdan Özgürlüğü

- Din ve vicdan özgürlüğü kişinin istediği bir dine inanmasını ve ibadetlerini serbestçe yapabilmesini kapsar.

Düşünce, Kanaat ve İfade Özgürlüğü

- Düşünce ve bir konuda karar verebilme insana özgü özelliklerin başında gelir. İnsanın geliştirilebilmesi ve kişilik kazanabilmesi için özgürce düşünebilmesi gerekir.
- Demokrasi ile düşünce ve kanaat özgürlüğü arasında sıkı bir ilişki vardır. Anayasamızın 25. maddesinde, "**Herkes düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.**" ifadesi yer almaktadır.

Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

- Yerleşme ve seyahat özgürlüğü kişinin istediği yerde oturmasını veya seyahat edebilmesini kapsar. Anayasamızın 23. maddesinde, "**Herkes, yerleşme ve seyahat özgürlüğüne sahiptir.**" ifadesi yer almaktadır.

Konut Dokunulmazlığı

- Herkes evinde ailesi ile birlikte rahatsız edilmeden bir yaşam sürme hakkına sahiptir. Anayasamızın 21. maddesinde, "Kimsenin konutuna dokunulamaz. Kanuna bağlı hâkim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz." ifadesi yer almaktadır.

Seçme ve Seçilme Hakkı (katılım hakkı)

- Seçme, seçilme ve siyasi parti faaliyetlerinde bulunmak demokrasinin en önemli hak ve hürriyetlerindendir. Bu hak ve hürriyetler kanunla düzenlenmiştir.
- Katılma hakkına en iyi örnek seçimlerde oy kullanmaktır.
- 18 yaşına gelen herkes katılma hakkından yararlanabilir. Böylece etkin vatandaş olarak ülke yönetiminde söz sahibi olabilir.

Dilekçe Hakkı

- Demokratik bir devletin vatandaşlarına tanıdığı haklardan birisi de dilekçe hakkıdır. Dilekçe hakkı diğer temel haklar gibi anayasa ile güvence altına alınmıştır. Vatandaşlar herhangi bir şekilde hakları ihlal edildiğinde devletin ilgili kurumlarına dilekçe ile başvurabilir.

Kazanım : Bayrak ve İstiklâl Marşı gibi millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.

EGEMENLİK VE BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİMİZ

Ulusal Egemenlik ise devlet yönetme gücünün millete ait olmasıdır. Devleti yönetecek kişilerin, millet tarafından seçilmesi demektir.

Ulusal bağımsızlık; Bir devletin bağımsız olarak istediği gibi hareket edebilmesidir.

BAYRAĞIMIZ

Ülkemizin en önemli bağımsızlık sembolüdür. Rengini vatan için can veren şehitlerimizin kanından alan bayrağımız bizim için çok kutsaldır. Bayrağımızdaki ay bağımsızlığın, yıldız da şehitlerimizin simgesidir. Bayrağımızdaki kırmızı renk eski Türk geleneklerine göre hâkimiyeti anlatır. Beyaz renk güç, ululuk ve adaletin yanında temizliği de ifade eder. Bayrağımızın resmi şekli 29 Mayıs 1936 yılında çıkarılan "Bayrak Kanunu" ile belirlenmiştir.

İSTİKLÂL MARŞIMIZ

İstiklal Marşımız da bayrağımız gibi ulusal egemenlik sembollerindedir.

İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif ERSOY'dur. İstiklâl Marşımız TBMM tarafından 12 Mart 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Törenlerde söylediğimiz şekliyle 1930 yılında Osman Zeki ÜNGÖR tarafından bestelenmiştir.

Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı her Türk'ün milli görevidir.

BAŞKENTİMİZ

Bağımsız her ülkenin bir başkenti vardır. Türkiye'nin başkenti Ankara'dır. Başkent devletin yönetim merkezidir. Ankara milli mücadelenin merkezliğini yapmış, TBMM burada açılmıştır. 13 Ekim 1923 te çıkarılan bir kanunla başkent kabul edilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Milli Mücadele sırasında 23 Nisan 1920'de açılan TBMM, ülkemiz için ulusal egemenlik sembolümüzdür.

DİLİMİZ

Bağımsız olan her ülke yazışmalarını belli bir dil ile yapar. Ülkemizde resmi dil Türkçedir. Bu nedenle Türkçemiz de egemenlik sembollerimizdendir.

PARAMIZ

Ülkelerin bağımsızlık sembollerinden biri de paradır. Paralarda bir takım semboller ve kültürel öğeler bulunur. Paralar bu özellikleriyle ulusal egemenlik sembolü kabul edilir.

KÜRESEL BAĞLANTILAR

Kazanım : Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde yaşadığı ilin yerini ve önemini araştırır.

YAŞADIĞIM YERİN EKONOMİYE KATKISI

İnsanların farklı ihtiyaçları vardır. Ülkeler insanların ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar. Ülkeler kendi ülkelerinde üretilmeyen ürünleri diğer ülkelere satın alırlar. Böylece ülkeler arasında ticaret ortaya çıkar.

İhracat (Dış satım): Bir ülkenin ürettiği ürünleri başka ülkelere satmasına denir.

İthalat (Dış alım): Bir ülkenin başka bir ülkeden ürün satın almasına denir.

Ülkemizin en fazla mal sattığı ülkeler Almanya, İngiltere, Irak, İtalya, ABD'dir. Bu ülkeler yıllara göre değişiklik göstermektedir.

Türkiye'nin İhraç Ettiği Mallar:

- İncir, kuru incir, kayısı, tütün, mercimek, fındık, pamuk gibi tarım ürünleri, hayvansal ve bitkisel yağlar
- Krom, bor, bakır, magnezyum, toryum gibi madenler ile demir- çelik ürünleri
- Pamuklu ve yünlü kumaşlar, mobilya, giyim eşyası, deri, ayakkabı, çimento, vagon, beyaz eşya

Türkiye'nin İthal Ettiği Mallar:

- Kahve, kakao, kauçuk, pirinç, muz gibi tarım ürünleri
- Petrol, doğal gaz, kömür gibi enerji kaynakları
- Elektronik eşya, otomobil, iş makineleri, tıbbi cihazlar, ilaç

Ülkeler şu nedenlerden dolayı ithalat yaparlar:

- ✓ Satın alınan ürün ya da ham madde o ülkede hiç üretilmiyor ya da bulunmuyor olabilir.
- ✓ Var olan kaynaklar, ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmayabilir.
- ✓ Dışarıdan alındığında daha ucuza mal olabilir ya da daha kârlı olabilir.

Kazanım : Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.

TİCARET VE TEKNOLOJİ

Eskiden ticaret Kral yolu, İpek Yolu ve Baharat Yolu gibi ticaret yollarında yapılıyordu. Ticaret genellikle at, deve ve katır gibi yük hayvanlarından oluşan kervanlarla yapılıyordu. Ticaret yapan kervanların konaklamaları ve ihtiyaçlarını karşılamaları için belli aralıklarla **kervansaraylar** yapılmıştır. Ulaşım yük hayvanlarıyla yapıldığı için ticaret çok yavaştı.

Günümüzde teknolojinin ve iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde kolaylaşmış ve hızlanmıştır.

Telefon ve internet aracılığıyla uzak yerlerdeki kişilerle kolayca iletişim kurulmakta ve ticaret ürünleri dünyanın her yerine pazarlanmaktadır. Ödemeler internet üzerinden online yapılabilmektedir. Satın aldığımız ürünlerin kargo takibini de yine internet üzerinden görebilmekteyiz. Ayrıca firmalar kendi ürünlerinin reklamlarını internet üzerinden yapabilmektedir.

Ulaşım araçları da teknolojiyle bağlantılı olarak gelişmiştir. Daha güçlü ve daha hızlı araçlarla istenilen yere kısa sürede gidilmektedir. Eskiden kısa mesafelerde ticaret yapılırken günümüzde çok uzak mesafelerde yapılabilmektedir.

Kazanım : Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

İNSANLIĞIN ORTAK MİRASI

Miras, bir neslin kendisinden sonra gelecek kuşaklar bıraktığı her şeydir.

Ortak Miras: İnsanlığın kuşaktan kuşağa bıraktığı maddi ve manevi değerlerin tümüne ortak miras denir. Düşünce, edebiyat, sanat, bilim, teknoloji, mimari gibi maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu ürünler bütün inanlar için anlamlıdır ve bu nedenle de insanlığın ortak mirası olarak kabul edilirler. Bu bırakılan öğelerin bir kısmı insan emeğiyle yapılmış eserler, bazıları ise doğal olarak oluşan eserlerdir.

Doğal Varlıklarımızın Bazıları:

- ❖ Kapadokya,
- ❖ Damlatış Mağarası.
- ❖ Ölüdeniz,
- ❖ Manyas Kuş Cenneti'dir.

İnsan Yapımı Varlıklarımızdan Bazıları:

- ❖ Aspendos,
- ❖ Topkapı Sarayı,
- ❖ Ayasofya,
- ❖ Nemrut'tur.

ORTAK MİRASIN ÖZELLİKLERİ:

- Ortak miras, tüm insanların binlerce yıl süresince oluşturduğu birikimlerdir.
- Ortak miras, tek bir ulusa ait değildir, tüm insanlığın malıdır.
- Ortak mirasa katkıda bulunmak, tüm insanlığın yararınadır.
- Her insan ve millet ortak mirasın ürünlerinden yararlanma hakkına sahiptir.
- Ortak mirası korumak ve yeni katkılar sağlamak tüm insanlığın görevidir.

İnsanlığın edebiyat mirası:

- Dede Korkut Hikayeleri
- Victor Hugo'nun Sefiller eseri
- Oğuz Kağan Destanı
- Cervantes'in Don Kişot romanı
- Gılgamış Destanı
- Dostoyevski'nin Suç ve Ceza eseri

İnsanlığın bilim mirası:

- ✚ Louis Pasteur (kuduz aşısını bulmuştur)
- ✚ Madam Curie (Kanser hastalığını tedavi eden radyoaktivite ışınlarını bulmuştur)
- ✚ Gazi Yaşargil (beyin ve sinir sistemi ile ilgili çalışmalar yapmıştır)
- ✚ Aziz Sancar (Hücrelerin hasar gören DNA'ları onarma çalışması yapmıştır. Nobel kimya ödülünü kazanmıştır.)

İnsanlığın sanat mirası:

- Levni'nin çizdiği minyatürler
- Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa tablosu

İnsanlığın düşünce mirası:

- ✚ Farabi
- ✚ İbn-i Sina
- ✚ Mevlana
- ✚ Platon
- ✚ Voltaire

ÜLKEMİZDEKİ ORTAK MİRAS ÖĞELERİ

Pamukkale	Kapadokya
İstanbul'un Tarihi alanları	Safranbolu
Boğazköy(Hattuşas)	Nemrut Dağı
Efes Antik Kenti	Truva
Divriği Ulu Camii	Selimiye Cami

